Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

Fausta Steckytė
IV kurso studentė

# Identiteto įtaka Turkijos politikai kurdų atžvilgiu

**BAKALAURO DARBAS**

Darbo vadovas: Ieva Koreivaitė - Sadauskienė

Vilnius, 2016 m. gegužės 16d.

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

***Steckytė F. Identiteto įtaka Turkijos politikai kurdų atžvilgiu*.** Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas/ VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas I.Koreivaitė- Sadauskienė.-V.2016,47-p.

***Reikšminiai žodžiai:*** identiteto dvilypumas, šiuolaikinė Turkija, Turkijos politika kurdų atžvilgiu, identiteto pokytis, kemalizmas, islamizmas, Teisingumo ir vystymosi partija, Kurdistano darbininkų partija

Šiame darbe nagrinėjamas identiteto pokyčio įtaka Turkijos politikai kurdų klausimu. Tyrimo metu surinkta informacija yra analizuojama skirtingais laikotarpiais išskiriant kintamuosius, kurie lėmė Turkijos politiką kurdų atžvilgiu.

Darbe yra pateikiamas konstruktyvistų požiūris į tapatybę ir tapatybės pokyčius, Turkijos identiteto dvilypumas, skirtingų tapatybių laikotarpių lyderių požiūris į kurdus, atskiriamas politinis islamas nuo islamiškosios tapatybės, kurdų judėjimai ir Kurdistano darbininkų partijos pokyčiai, analizuojami kintamieji, kurie lėmė Turkijos politiką kurdų atžvilgiu.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Identiteto įtaka Turkijos politikai kurdų atžvilgiu“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;

2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;

3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą

Fausta Steckytė

**Turinys**

ĮVADAS....6
1.1 LITERATŪROS APŽVALGA....8
1.2TEORINIS PAGRINDAS....9
2.TURKIJOS TAPATYBĖS DVILYPUMAS IR TAPATYBĖS POKYČIAI....11
2.1 Tapatybės dvilypumas....11
2.2 Mustafa Kemal Atatürkó pozicija kurdų klausimu....14
2.3 Islamiškoji tapatybė ir islamizmas (politinis islamas)....15
2.4 Politinio islamo atgimimas....16
2.5 Recep Tayyip Erdoğan įvesti tapatybės pokyčiai....17
3. Kurdų judėjimas....18
3.1 PKK pokyčiai....21
4.Kintamieji, kurie susiję su kurdų politika....23
4.1Tyrimo dalis....23
4.2.1 Kemalistiškasis identitetas....24
4.1.2 Elito /intelektualų nuomonė apie kurdus....24
4.1.3 Požiūris į islamą....26
4.1.4 Ekonominė padėtis....27
4.1.5 Kurdų judėjimas....27
4.1.6Užsienio šalių požiūrio į kurdus poveikis....28
4.2.1 Islamiškasis identitetas....28
4.2.2 Elito /intelektualų nuomonė apie kurdus....28
4.2.3 Požiūris į islamą....29
4.2.4 Ekonominė padėtis....30
4.2.5 Kurdų judėjimas....31
4.2.6Užsienio šalių požiūrio į kurdus poveikis....31
4.3 Dabartinė Turkija....33
4.3.1Elito /intelektualų nuomonė apie kurdus....33
4.3.2Požiūris į islamą....34
4.3.3 Ekonominė padėtis....35
4.3.4Pokyčiai kurdų judėjime....36
LITERATŪROS SĄRAŠAS....40
Summary....46

**SANTRUMPOS**

**AKP-Justice and Development Party- Teisingumo ir vystymosi partija**

**CHP- Republican People's Party- Liaudies respublikos partija**

**DDKO- Revolutionary Cultural Society of the East- Rytų revoliucinė kultūrinė visuomenė**

**DP- Democratic Party- Demokratinė partija**

**DTK- Democratic Society Congress- Demokratinės visuomenės kongresas**

**DTP- Democratic Society Party- Demokratinės visuomenės partija**

**HDP- Peoples' Democratic Party- Žmonių demokratinė partija**

**KCK- Association of Communities in Kurdistan- Kurdistano bendruomenių asociacija**

**KGK- Kurdistan People Congress-Kurdistano žmonių kongresas**

**KKK- Union of Kurdistan Organisations- Kurdistano organizacijų sąjunga**

**MHP-Nationalist Movement Party- Nacionalistinio judėjimo partija**

**MPS- Party of National Salvation- Nacionalinė gelbėjimo partija**

**PKK- *Kurdistan Worker's Party* - Kurdistano darbininkų partija**

**RF- Prosperity Party- Klestėjimo partija**

**TKDP- Turkey Kurdistan Democratic Party- Turkijos Kurdistano Demokratinė Partija**

**WP- Welfare Party- Gerovės partija**

**YPG- People's Protection Units- Žmonių apsaugos sąjunga**

**ĮVADAS**

Kurdų šiuolaikinė istorija prasideda 1920 metais, kai Sevro sutartyje kurdams buvo numatyta jų valstybė. Po trijų metų ši vizija ir lūkesčiai sukurti savo valstybę- Kurdistaną žlugo, kai buvo pasirašyta Lozanos sutartis, kuria buvo nustatytos dabartinės Turkijos šalies sienos ir nepalikta vietos kurdų autonominei valstybei. Nuo to laiko kurdai patyrė daug sunkumų norėdami neprarasti savo tautinio identiteto ir siekdami didesnių teisių šalyse, kuriose jie gyvena, tačiau nepamiršdami ir idėjos apie savo atskiros valstybės sukūrimą. Turkijoje kyla didelė priešprieša tarp šios tautos ir valstybės vyriausybės, kadangi kurdai yra laikomi didžiausia grėsme Turkijos įsivaizduojamai tautinei valstybei.[1]

Šalyje, kurioje vyrauja mono-etninis nacionalizmas ir aukščiausiame šalies dokumente – Konstitucijoje yra įtvirtintas teritorinis integralumas ir vieningas nacionalizmas, etninėms mažumoms iškyla sunkumų siekiant savo politinių, socialinių teisių plėtojimosi. [2] Etniniai kurdai susidūrė su sekuliaria, turkiška valstybės teise ir požiūriu nuo pat pradžių. Turkija 1983-iais metais buvo uždraudusi terminą „kurdiškas“, nuo 1984- ųjų iki 1999-ųjų metų buvo pradėjusi karinę strategiją nukreiptą prieš kurdus. Šis konfliktas buvo aprimęs 1999-ųjų metų liepos mėnesį ir tokia būsena tęsėsi iki 2004-ųjų metų birželio mėnesio. Ir tai tik kelios datos permainingoje šių dviejų tautų istorijoje.[3]

Turkija yra geopolitiškai svarbi šalis jungianti Europą su Azija bei demokratiškąsias vertybes su islamišku pasauliu. Europos Sąjungai ir Jungtinėms Amerikos Valstijoms Turkija yra strateginė partnerė Vidužemio jūros regione.[4] Tačiau kurdų klausimas ir Turkijos elgesys su kurdais susilaukia daug kritikos iš tarptautinės bendruomenės, bei yra viena iš priežasčių kodėl Europos Sąjunga prieštarauja Turkijos norui taptų šios bendrijos nare. Pati Turkija savo oficialiame diskurse neužsimena apie kurdų problemą ar vykusį pilietinį karą, tiesiog šalies vyriausybė kalba apie

[1] Kerim Yildiz, The Kurds in Turkey: EU accession and human rights ,London:Pluto Press:,2005,15-18

[2] Fatma Müge Göçek „Through a Glass Darkly: Consequences of a Politicized Past in Contemporary Turkey" The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science May vol. 617 no. 1 ,2008.< http://ann.sagepub.com/content/617/1/88 >[žiūrėta 2016.02.15]

[3] Kerim Yildiz, The Kurds in Turkey: EU accession and human rights ,London:Pluto Press:,2005

[4] Laima Tamošiūnaitė-Uzun " Kurdų tautinės mažumos Turkijos respublikoje (2003-2012m.) analizė" ,Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio Universitetas,2013

socioekonomines problemas kylančias pietryčių regione, terorizmo problemą, kurią Turkijos manymu sukeldavo PKK.[5]

**Temos aktualumas:** Turkijai pradėjus sukti islamizacijos keliu ir Atatürk'o turkiškasis identitetas išgyvena transformaciją. Be to iki prasidedant Sirijos konfliktui kurdai savo tikslų siekė taikiomis priemonėmis. Tokios asmenybės, kaip, įtariama, turkų policijos nušautas garsaus kurdų advokatas ir žmonių teisių aktyvistas Tahir Elci ir jo perspektyva atstovauja daugelio kurdų šiandieninį pasipriešinimo judėjimą. Neabejotinai, tokia kurdų laikysena keitė Turkijos vyriausybės požiūrį į kurdų klausimą, kaip, beje, ir daugelis kitų išorinių veiksnių, tokių kaip užsienio šalių spaudimas ir Turkijos ambicija tapti Europos Sąjungos nare. Nors tapatybę „konstruoja" individai ir grupės daugybės procesų ir sąveikų metu, tačiau kai tapatybė „sukonstruojama", ji tampa santykinai stabili. Valstybės tapatybė keičiasi gana retai, todėl gali būti analizės objektas.[6]

Vis tik šiame darbe didžiausias dėmesys atkreipiamas į būtent Turkijos identiteto pokytį bei į šio pokyčio daromą įtaką Turkijos vyriausybės ir kurdų santykiams**. Darbo objektu** yra pasirinkta Turkijos politika kurdų klausimu. **Darbo pagrindinis klausimas**: kaip besikeičiantis Turkijos identitetas gali vesti prie geresnių Turkijos vyriausybės ir kurdų santykių ateityje?

**Darbo struktūra:** pirmoje darbo dalyje bus aptariama problemos ištyrimas literatūroje ir teorinis pagrindas. Antroje darbo dalyje kalbama apie Turkijos dvilypį identitetą ir tapatybės pokyčius. Trečioje darbo dalyje aptariamas kurdų judėjimas ir jo pokyčiai. Ketvirta dalis bus skirta tyrimui.

Siekiant suvokti, ar besikeičiantis Turkijos identitetas gali vesti prie geresnių santykių ateityje bus taikoma konstruktyvizmo teorija. Darbe bus remiamasi konstruktyvistų valstybės identiteto apibrėžimu . Identitetą apima ir pasireiškia tam tikrų įsitikinimų, vertybių, normų ir praktikų visuma, kuri yra susijusi su „savęs" ir „kitų" konceptualizavimu. Identitetas apibrėžia „savitumą" ir priešpriešina jį „kitoniškumui" už tam tikros bendruomenės ribų.[7]

Darbe, siekiant atsakyti į išsikeltą klausimą bus naudojimas **lyginamasis metodas**: lyginami bus trys laikotarpiai: bus lyginamas laikotarpis, kai vyravo kemalistinis identitetas ir du etapai islamistinio identiteto: Turkija po Özal'o atėjimo į valdžią ir dabartinė Turkija. Atliekant tyrimą bus išskiriami tapatumo aspektai, kurie yra susiję su kurdų politika ir kurie labiausiai lėmė Turkijos politikos pokytį kurdų atžvilgiu.

---

[5] Fatma Müge Göçek „Through a Glass Darkly: Consequences of a Politicized Past in Contemporary Turkey" The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science May vol. 617 no. 1 ,2008.< http://ann.sagepub.com/content/617/1/88 >[žiūrėta 2016.02.15]

[6] Nortautas Statkus ,Kęstutis Paulauskas "Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?" Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008

[7] Laurynas Jonavičius "Struktūros ir persidengimas: teorija ir praktika" Politologija, 54, 2009< www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/download/8410/6278>, [žiūrėta 2016.02.29]

**Teiginiai:**

1. Keičiantis kurdų judėjimui Turkija pokyčius identifikuoja kaip paskatą formuoti savo identitetą taip, kad rastų sprendimą su kurdais
2. Esant gerai ekonominei padėčiai Turkijai buvo lengviau vykdyti savo politiką kurdų atžvilgiu
3. Dabartinė Erdoğan politika prisideda prie prielaidų, kad bus pasiektas pagerėjimas turkų politikoje
4. Besitęsianti sąveika tarp valstybių gali turėti įtakos besikeičiantiems valstybių identitetams

Taigi, pagrindinis **tyrimo tikslas** yra išsiaiškinti kokie tapatybės aspektai labiausiai nulėmė Turkijos pasikeitusią politiką kurdų atžvilgiu ir jų įtaką tolesniems santykiams.

**Uždaviniai:**

1. Išskirti konstruktyvizmo teorines prielaidas apie tapatybes sampratą
2. Išanalizuoti Turkijos tapatybės dvilypumą ir Recep Tayyip Erdoğan įvestus tapatybės pokyčius
3. Parodyti kurdų judėjimo pokyčius
4. Atskleisti dabartinius kurdų siekiamus tikslus ir jų norus

## 1.1 LITERATŪROS APŽVALGA

Literatūroje apie Turkijos identitetą ir jo poveikį kurdams yra nemažai išnagrinėta. Visi skaityti autoriai sutinka dėl tapatybės veiksnio ir jo įtakos Turkijos politikai kurdų atžvilgiu. Labiau nagrinėjamas kemalistinis tapatybės laikotarpis, kai buvo įkurta Turkijos respublika. Literatūroje Turkijos politika kurdų atžvilgiu aiškinama per dvilypį Turkijos identitetą, kuris yra padalytas į kemalizmą ir islamizmą. Kemalistų idėjose dominuoja kraštutinis pasaulietiškumas, tautos nedalumas iš ko ir kyla nacionalizmas ir valdžios hegemoniškumas, o islamiškosios idėjos kilo kaip priešingybė kemalistų idėjoms: čia musulmoniškumas yra suvokiamas kaip šalies tapatybės dalis. Šio požiūrio autoriai tokie kaip M. Hakan Yavuz , Nihat Ali Özcan sako, jog jau seniai yra suvokta, kad būtent islamiškasis identitetas galėtų išspręsti problemas kylančias dėl neišspręsto kurdų klausimo, kadangi kemalistų taip ypač pabrėžiamas „turkiškasis“ identitetas nėra gerai pačiai valstybei ir palieka nuošalyje kurdus. Mesutas Yeğenas rašo, jog Turkijos valstybės diskurse

(būtent kemalistiškajame diskurse) kurdai arba neegzistuoja, arba egzistuoja kaip kriminalinis elementas.[8]

Fatma Müge Göçek tekste Through a Glass Darkly: Consequences of a Politicized Past in Contemporary Turkey“ rašo, kad žlugus Osmanų imperijai ir pasirašius Lozanos sutartį Mustafa Kemal Atatürk pradėjo kurti naują Turkijos valstybę ir nusprendė, jog tai neturėtų būti Osmanų imperijos tapatybių tęsinys bei nesuteikė lygių politinių teisių visiems gyventojams. Toks Osmanų imperijos tapatybių atmetimas turėjo rimtų pasekmių: 1925 metais kurdai sukilo prieš Atatürk‘io modernizacijos politiką. Jau tada Ankara šiuos maištus pavadino etniniais separatistiniais judėjimais ir nusprendė šias problemas spręsti į pagalbą pasitelkiant karines priemones. Viso to pabaigoje vyriausybė per prievartą vertė kurdus priimti turkiškąjį identitetą, pamirštant savo etnines vertybes. Dėl nesugebėjimo suteikti lygių politinių teisių visiems gyventojams po Osmanų imperijos žlugimo Turkija susiduria su trijomis didžiulėmis problemomis, o viena iš jų, kuri ypač ryški šiuo metu yra kurdų problema. Jis tokį Turkijos elgesį dėl mažumų klausimo vadina „Sevro sindromu“ arba dar kitaip „nacionaliniu saugumu“. [9]

Mustafa Saatci Turkijos politiką kurdų atžvilgiu kemalistinio identiteto vyravimo laikotarpiu aiškina dėl staigaus islamo pakeitimo, kuris atvedė Turkiją į etninę asimiliaciją ir sukūrė prieštaringą situaciją tarp valstybės ir etninių/religinių visuomenės grupių. Šis autorius taip pat sako, kad nacionalinės valstybės augimas privedė prie tendencijos eliminuoti daugiaetnines bendruomenes.[10]

## 1.2TEORINIS PAGRINDAS

Konstruktyvizmas nuo kitų tradicinių tarptautinių santykių paradigmų skiriasi tuo, jog tarptautinius santykius mato kaip socialinį konstruktą. Konstruktyvistai tvirtina, jog ši sistema pirmiausia pati iš savęs yra konstruktas ir yra nenutrūkstamai toliau konstruojama, modifikuojama, perkuriama. Nors konstruktyvizmas neturi vientisos teorijos, tačiau konstruktyvizmą vienijanti idėja yra ta, kad kultūriniai veiksniai, normos ir identitetai, yra tarptautinių santykių varomieji veiksniai, politika yra “socialiai sukonstruota“.[11]

[8] Mesut Yeğen, „The Kurdish Question in Turkish State Discourse“. Journal of Contemporary History, Vol. 34, No. 4, 1999.

[9] Fatma Müge Göçek „Through a Glass Darkly: Consequences of a Politicized Past in Contemporary Turkey” The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science May vol. 617 no. 1 ,2008.< http://ann.sagepub.com/content/617/1/88 >[žiūrėta 2016.02.15]

[10]Mustafa Saatci “Nation-states and ethnic boundaries: modern Turkish identity and Turkish-Kurdish Conflict”, Nations and Nationalism, 8,2002 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1469-8219.00065/epdf >[žiūrėta 2016.05.14]

[11] Vaida Jakimavičiūtė ,“Šiaurės šalių gynybos identitetai ir regioninis saugumas”, Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo Universitetas,2013

Yra išskiriami du fundamentalūs konstruktyvistinės teorijos principai, kuriuos pirmą kartą suformulavo ir susistemino A.Wendt, kurie skamba taip: pirmiausia, kad žmonės su objektais elgiasi atsižvelgdami į reikšmes, kurias objektas žmonėms suteikia ir antra, jog reikšmės kyla iš sąveikos. [12] Konstruktyvistai daug dėmesio skiria identitetams. Anksčiau paminėtas Alexander Wendt identitetą apibūdina kaip „palyginti stabilų, specifišką savo vaidmens ir lūkesčių apie save suvokimą.“[13] Jei vieną sykį identiteto struktūra ir interesai būna sukurti pagal tipologizaciją, tai juos gali būti sunku transformuoti, nes socialinė sistema tampa objektyviu socialiniu faktu veikėjams ir ji yra įtraukiama norint išlaikyti stabilius identitetus. Iš konstruktyvizmo perspektyvos, valstybės remdamosios identitetais ir interesais, gali įvertinti esamą situaciją ir tinkamai į ją reaguoti.[14]

Identitetas yra interesų pagrindas, jo rėmuose formuojasi interesai. Identitetas Wendt teigimu visada „yra pirmesnis už interesus, nes subjektas negali žinoti, ko jis nori, kol nežino, kas jis yra.“ Pokytis yra įmanomas tada, kai veikėjai pakeičia savo tapatybes dėl kritinės savireflekcijos. [15]Pokyčiai tarptautinėje struktūroje ar pačių veikėjų pokyčiai gali būti ne tik materialinių, bet ir socialinių veiksnių rezultatas.[16] Wendt ir kviečia fokusuotis į „ santykius tarp to ką veikėjai daro ir tarp to kas jie yra“.[17] Identitetą apima ir pasireiškia tam tikrų įsitikinimų, vertybių, normų ir praktikų visuma, kuri yra susijusi su „savęs“ ir „kitų“ konceptualizavimu. Identitetas apibrėžia „savitumą“ ir priešpriešina jį „kitoniškumui“ už tam tikros bendruomenės ribų.[18] Taip pat konstruktyvistai teigia, jog politinės, ekonominės ir socialinės struktūros gali skatinti formuoti tam tikrą specifinį identitetą. McSweeney teigimu, tiek identitetas, tiek interesai yra individų pasirenkami, o tai reiškia, kad valstybės elgesys yra kognityvinių ir materialių struktūrų sąveikos pasekmė. Tokiu atveju galia formuoti tokį pasirinkimą priklauso visų pirma tiems veikėjams, kurie turi tam tikrą žinojimą.[19] Dar kalbant apie identiteto formavimą, konstruktyvistai mano, kad daugiau įtakos formuojant identitetus vyriausybėje arba valstybėje gali turėti tam tikri veikėjai, kaip pavyzdžiui politinis elitas arba intelektualai.[20]

---

[12] Alexander Wendt , Anarchy Is What the States Make of It. International Organization Vol. 46 ,No.2 ,Spring,1992, 396-397

[13] Ten pat,p.398

[14] Walt, M. S. 1998. Op. cit., p. 41.

[15] Wendt A. „Anarchy is what states make of it: The Social Construction of Power Politics“. International Organization, Vol. 46, No. 2, Spring, 1992, 398.

[16] Wendt, Alexander, Tarptautinės politikos socialinė teorija, Vilnius: Eugrimas, 27

[17] Maja Zehfuss, “ Constructivisms in International Relations: Wendt, Onuf and Kratochwil”,kn K.M.Fierke ir K.E Jorgensen (sud), Constructing International Relations: the Next Generation”, New York: Library of Congress Cataloging-in- Publication Data,2001,59

[18] Laurynas Jonavičius “Struktūros ir persidengimas: teorija ir praktika” Politologija, 54, 2009/2. < www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/download/8410/6278, [žiūrėta 2016.02.29]

[19] Jovita Pranevičiūtė „Nacionalinės tapatybės formavimosi veiksniai NVS erdvėje: Baltarusijos ir Ukrainos atvejų analizė“, daktaro disertacija, Vilniaus Universitetas,2009

[20] Ten pat,p.32

Dovilė Jakniūnaitė ir Evaldas Nekrašas savo tekste „Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistiškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė“ rašo, jog reikia pradėti nuo pastebėjimo, kad valstybė reikšmes konstruoja iš gausybės kultūrinių ir lingvistinių išteklių, iš kurių valstybės atstovai ir gali kurti reprezentacijas. Jose reprezentuojami visų pirma kiti objektai / veikėjai, kurie gali būti ir pati valstybė, valstybės sprendimų priėmėjai, nevalstybiniai veikėjai, socialiniai judėjimai, ir t. t. Kiekvienam šių veikėjų yra priskiriama tam tikra tapatybė, kartais pateikiant tikslias ir aiškias charakteristikas, kartais neapibrėžtas ir painias. Identifikavus tokias reprezentacijas kitas žingsnis ir yra nustatyti ir paaiškinti santykius tarp tų veikėjų. Šie paaiškinimai konstruktyvizme vadinami tariamomis (quasi) priežastimis, kuriomis ir yra grindžiami elgesio motyvai.[21]

A.Wendt manė, kad besitęsianti sąveika tarp valstybių gali turėti įtakos besikeičiantiems valstybių identitetams (kaip jie mato „save“ ir „kitus“ besikeisdami idėjomis ir tuo pat metu identiteto vaidmenimis.)[22] Sisteminė sąveika taip pat gali pakeisti arba transformuoti esantį valstybės identitetą. Tai yra sąveikaujantis procesas, kuriame sisteminė sąveika gali suformuoti identitetą pridedant naujų elementų (kaip normos ir vertybės), kurie gali pagilinti diskusiją apie nacionalinį identitetą vidiniame lygmenyje. Konstruktyvistai sako, kad „Pokyčiai sisteminėje sąveikoje nulemti transnacionalinės, ekonominės ar karinės politikos, gali sukelti didelį vidinį pokytį ir debatus, susirūpinant dėl kolektyvinio identiteto ir valstybės santykių su platesne bendruomene.“[23]

Šiame darbe konstruktyvizmas svarbus kaip teorinė prieiga, kadangi konstruktyvizmas daugiausiai dėmesio iš visų tarptautinių santykių teorijų skiria būtent tapatybėms ir padeda nusakyti kaip tapatybė gali būti analizuojama ir kaip būtų galima interpretuoti ir išskirti tapatybės apraiškas.[24]

## 2.TURKIJOS TAPATYBĖS DVILYPUMAS IR TAPATYBĖS POKYČIAI

### *2.1 Tapatybės dvilypumas*

Turkijos valstybės tapatybinė savivoka suskilo į dvi dalis, kai po I-ojo Pasaulinio karo subyrėjus Osmanų imperijai, Turkijos respublikos įkūrėjas ir pirmasis jos prezidentas Mustafa Kemalis Atatürk‘as su savo pasekėjais išsikėlė tikslą vesternizuoti ir modernizuoti Turkiją. Šiuolaikinės Turkijos kūrimas buvo vienas iš radikaliausių valstybės perkonstravimo atvejų pasaulio istorijoje:

[21] D. Jakniūnaitė, E.Nekrašas ,Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistiškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė, Vilniaus Universitetas: Tarptautinių santykių ir politikos mokslų insitutas, 2010, p.44

[22] Yücel Bozdaglioglu “Constructivism and Identity Formation: An Interactive Approach”, Uluslararas› Hukuk ve Politika,11,2007 , < http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/3abv06hKYpVj1fK71jEi4AP2g6ctBc.pdf> [žiūrėta 2016.05.09]

[23] Yücel Bozdağlıoğlu „Turkish Foreign Policy and Turkish Identity. A Constructivist approach“ London: Routlege,2003

[24] Jovita Pranevičiūtė „Nacionalinės tapatybės formavimosi veiksniai NVS erdvėje: Baltarusijos ir Ukrainos atvejų analizė“, daktaro disertacija, Vilniaus Universitetas,2009

arabiškasis raidynas buvo pakeistas lotyniškuoju, sultonatas pradėtas transformuoti į vakarietišką respubliką (vėliau ir į demokratiją), daugiatautiškumas užleido vietą kraštutiniam turkų nacionalizmui, islamas buvo pradėtas neigti kaip šiuolaikinės visuomenės neatitinkanti praeities liekana.[25]

Kemalizmo klestėjimo laikotarpiu laikomi 1930-tieji, kada nauji ir „civilizuoti“ (vakarietiški) papročiai buvo pristatyti visuomenei. Kemalistai stengėsi sunaikinti viską, kas buvo osmaniška, pasitelkdami logiką: tradicijos prieš modernybę.[26] Mustafa Kemal Atatürk‘as kartu su savo pasekėjais, kurie yra įvardijami kaip kemalistai, įtvirtino idėją, kad vienintelis kelias Turkijai link progreso ir modernizacijos yra sekuliari Turkija.[27]

Kemalizmas kaip politinis projektas yra daugiau negu vien tik sukonstruotas „tiltas“ tarp civilizacijos ir Vakarų. Tai taip pat yra ir etninis projektas ir naujo identiteto konstrukcija.[28] Subyrėjus Osmanų imperijai, kemalistai turėjo galimybę visiškai sukonstruoti Turkijos tapatybę. Kemalizmo politinis projektas buvo sutelktas ne tik į modernizaciją, tautos kūrimą ir vesternizaciją, tuo pačiu metu šis projektas reprezentuoja ir gynybinę politinę reakciją į sekuliarios Turkijos priešus: kurdiškąjį nacionalizmą ir politinį islamą.[29]Vienas iš pagrindinių įvardijamų kemalistų tikslų - išlaisvinti islamą iš politinio įrankio pozicijos.[30]

Kemalizmas susideda iš šešių principų- respublikonizmo, populizmo, sekuliarizmo, revoliucijos, nacionalizmo ir steitizmo (etatizmo). Nuo Turkijos respublikos įkūrimo 1923-čiaisiais metais, kemalistai du iš šių šešių aukščiau išvardintų principų vykdė pasitelkdami ideologiją: pirmasis principas buvo sekuliarizmas, t.y. valstybė kontroliuoja Islamo religiją ir religija yra atskirta nuo visuomenės. Antrasis principas- nacionalizmas, kurio esmė buvo sukurti šalį be įvairių etninių grupių. [31] Nacionalizmas kemalizmo ideologijoje pristatomas kaip teritorinis identitetas. Apibrėžimo „turkas“ atitikmenį kemalistai dažniausiai įsivaizduoja kaip turkiškai šnekantį ir sunitą. Nors

[25] Eglė Samoškaitė „Europos Sąjungos- Turkijos debatai „kalbinių žaidimų“ perspektyvoje:žmogaus teisės“, magistro darbas, Vilniaus Universitetas,2008

[26] Yilmaz Çolak ”Ottomanism vs. Kemalism: Collective Memory and Cultural Pluralism in 1990s Turkey“ Middle Eastern Studies, 4, 2006< http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00263200600642274, [ žiūrėta 2016.03.29]

[27] Michael M. Gunter & M. Hakan Yavuz “Turkish Paradox: Progressive Islamists versus Reactionary Secularists“ Critique: Critical Middle Eastern Studies,16, 2007,<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10669920701616633, , [ žiūrėta 2016.03.29]

[28] Christopher Houston „Islamism, castoriads and autonomy“ Thesis Eleven, 76, 2004, http://the.sagepub.com/content/76/1/49.full.pdf+html [žiūrėta 2016.03.31]

[29] Indrani Talukdar “Turkey: Presidential Elections, 2014“ Contemporary Review of the Middle East ,4,2014 < http://cme.sagepub.com/content/2/4/339.full.pdf> [žiūrėta 2016.03.31]

[30] Haldun Gülalp „Using Islam as Political Ideology“, Stambulas,2002. <http://cdy.sagepub.com/content/14/1/21.full.pdf+html> [žiūrėta 2016.03.31]

[31] Christopher Houston „Islamism, castoriads and autonomy“ Thesis Eleven, 76, 2004, http://the.sagepub.com/content/76/1/49.full.pdf+html [žiūrėta 2016.03.31]

kemalizmas ir atmeta Islamą kaip civilizacijos projektą, jie vis tiek įsivaizduoja turkų tautą kaip musulmonus. Kemalistai laiko vakarų civilizaciją universaliu modeliu ir rimtai priėmė universalius teiginius apie vakarų imperializmą bei užmiršo savo provincinę prigimtį.[32] Į kemalizmo interpretavimą ir gynimą smarkiai įsitraukusi ir kariuomenė, kas neigia demokratiškuosius idealus.[33] Po Mustafa Kemalio Atatürko mirties kemalizmas buvo įrašytas į Konstituciją kaip oficiali šalies ideologija.[34] Šis faktas dar labiau įrodo, kad kemalistiškasis identitetas padarė didelę įtaką Turkijos kaip valstybės elgesiui.

Islamiškoji (kuriai priklauso proislamiškoji visuomenės dalis) tapatybinė savivoka Turkijoje formavosi kaip reakcija į kemalistų kraštutinį pasaulietiškumą, hegemoninę valstybę, visaapimantį modernumo siekį ir daugeliu požiūriu perdėtą „turkiškumo“ teigimą. Pagrindinė islamistų siekiamybė yra susijusi su poreikiu apsaugoti musulmonus, jų vertybes nuo kemalistų suformuoto suvokimo, jog islamas ir musulmonai yra grėsmė.[35] Islamistai teigė, kad „islamas suvienija, o tuo tarpu nacionalizmas musulmonus išskiria, kad *umma* ( tikinčiųjų bendruomenė) neskirsto savo vaikų, nepaisant jų etninės ar kalbinės kilmės ir, kad islamo teisė *šaria* užtikrina visiems vienodas teises“.[36] Būtent dėl šios priežasties dauguma autorių ir mano, kad būtent islamiškasis identitetas padėtų Turkijos vyriausybei pagerinti santykius su kurdų bendruomene, kadangi islamiškajame identitete neužsimenama apie nacionalizmą ir etniškumą, o islamistai galvoja, jog būtent religija galėtų suvienyti visą musulmonų bendruomenę.

Göle islamizmą tose šalyse, kurios yra paveiktos kemalistinio projekto, apibūdina kaip socialinį judėjimą, kuris „formuoja musulmonų veikėjus, kurie atmeta modernų (vakarietišką) civilizacijos ir istorijos apribrėžimą.“.[37] Verta pažymėti, kad etninės identifikacijos yra toleruojamas, kol bendruomenė prioretizuoja musulmoniškumą. Pradžioje, kai buvo įkurta Turkijos respublika, islamistai susidūrė su tuo pačiu klausimu kaip ir kemalistai: kaip modernizuoti šalį? Islamistų požiūriu islamas netrukdė musulmonams modernizuotis. Jie manė, kad nacionalizmas yra tik vakarų pasaulio ideologija ir jos priėmimas prilygtų savo autentiškumo atmetimui. Islamizme kaip ir

[32] Haldun Gülalp „Using Islam as Political Ideology“, Stambulas,2002. <http://cdy.sagepub.com/content/14/1/21.full.pdf+html> [žiūrėta 2016.03.31]
[33] Christopher Houston „Islamism, castoriads and autonomy“ Thesis Eleven, 76, 2004, http://the.sagepub.com/content/76/1/49.full.pdf+html [žiūrėta 2016.03.31]
[34] Gareth Jenkins “Muslim Democrats in Turkey?” Survival,1 < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1093/survival/45.1.45.> [žiūrėta 2016.03.31]
[35] Eglė Samoškaitė „Europos Sąjungos- Turkijos debatai „kalbinių žaidimų“ perspektyvoje:žmogaus teisės“, magistro darbas, Vilniaus Universitetas,2008
[36] Eric Rouleau “Turkey: Beyond Atatürk”, Foreign Policy,3,1996, < http://www.jstor.org/stable/1149203?seq=7#page_scan_tab_contents > [žiūrėta 2016.04.02]
[37] Göle, N. ‘Authoritarian Secularism and Islamist Politics: The Case of Turkey’, in A. Norton (ed.) Civil Society in the Middle East, 1994, 17–43.

kemalizme tikslas buvo kombinuoti universalizmą kartu su tam tikru esencializmu. [38] Šio požiūrio pasekėjai akcentuoja, jog Turkiją paliekant turkams, kurdai lieka nuošaly, todėl vieningas „turkiškas“ tautinis identitetas nėra naudingas: jie ragina verčiau atsigręžti į bendras vertybes – islamą.[39] Islamistai pabrėžia, kad Turkiją įsivaizduoja kaip musulmonišką ir Vidurio Rytų šalį.[40]

Apibendrinant, didžiausias skirtumas tarp šių dviejų tapatybinių savivokų yra požiūris į „turkiškumą“: kemalistai, islamistų požiūriu perdėtai akcentuoja „turkiškumą“.

*2.2 Mustafa Kemal Atatürkó pozicija kurdų klausimu*

Mustafa Kemal Atatürk‘as, kaip ir minėta anksčiau, yra laikomas sekuliarios Turkijos įkūrėju ir yra pirmasis Turkijos prezidentas. Už jo nuopelnus valstybei, Turkijoje iki šiol vis dar jaučiamas šios asmenybės kultas, jis laikomas kemalizmo pradininku, todėl šiame darbe ir yra svarbu išnagrinėti koks buvo pirmojo prezidento požiūris į kurdų tautą. Turkijos valstybės įkūrimas buvo lydimas trijų kurdų sukilimų, kurie baigėsi kurdų pralaimėjimu. Kurdų nacionalistai laikė Mustafa Kemal‘į Atatürk‘ą atsakingu dėl politikos, kuria jis siekė asimiliuoti kurdų tautą pasitelkiant turkus.[41]

Homogeniškos Turkijos tautos sukūrimas reikalavo didžiausios ne turkų grupės, kurdų, susilpninimo. Prieš pat Turkijos respublikos įkūrimą Mustafa Kemal Atatürk‘as manė, kad „Osmanų imperija yra namai turkams ir kurdams“ ir simpatizavo idėjai apie „kurdų neatskiriamumą nuo osmanų tautos“. Jis taip pat pragmatiškai kalbėjo apie galimą autonomiją kurdams mainais į tai, jog kurdai palaikys turkus nepriklausomybės kare.[42]

Turkijos įkūrėjas turkus ir kurdus vadino “ırk kardeş” (broliais), nes jis galvojo, jog šios dvi tautos turi daug panašumų ir jų kultūros taip pat yra labai panašios. Mustafa Kemal Atatürk‘as kurdų autonomiją įsivaizdavo kaip vietinės vyriausybės struktūrą, kuri būtų išsidėsčiusi šalies regioniuose, kuriose gyvena kurdai. 1923 metais sausio mėnesio 16-17 dieną, kai buvo sustabdyta Lozanos konferencija, Mustafa savo kalboje sakė, jog „Negali būti kurdų problemos klausimo, tol kol Turkija yra susidomėjusi kurdais[...] Jei mes norėtume nubrėžti liniją ir atskirti teritoriją pavadinimu Kurdistanas, iškiltų būtinybė sunaikinti turkiškumą ir pačią Turkiją. Todėl, vietoj to kad

[38] Haldun Gülalp „Using Islam as Political Ideology“, Stambulas,2002. <http://cdy.sagepub.com/content/14/1/21.full.pdf+html> [žiūrėta 2016.03.31]

[39] Eglė Samoškaitė „Europos Sąjungos- Turkijos debatai „kalbinių žaidimų“ perspektyvoje:žmogaus teisės“, magistro darbas, Vilniaus Universitetas,2008

[40] James G. Mellon “Islamism, Kemalism and the Future of Turkey” Totalitarian Movements and Political Religions, 7,2006,< http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14690760500477810>[žiūrėta 2016.03.31]

[41] Michael M. Gunter „ The Kurdish Question in Perspective“, World Affairs,4,2004,< http://www.jstor.org/stable/20672696?seq=1#page_scan_tab_contents [žiūrėta 2016.04.02]

[42] Welat Zeydanlıoglu “The White Turkish Man’s Burden”: Orientalism, Kemalism and the Kurds in Turkey” Kn. Guido Rings and Anne Ife (sud), Neo-colonial Mentalities in Contemporary Europe? Language and Discourse in the Construction of Identities, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2008, pp.155-174.

įsivaizduotumėte kurdų tapatybę/valdžią, atstovaujanti vietos valdžia vis tiek turės elgtis pagal mūsų Konstituciją[...] Šito rezultatas ir būtų kurdų savo reikalų autonominis valdymas.“[43]

Tačiau 1924-aisiais metais valdžia jau nebekalbėjo apie savarankišką kurdų valdymą. Andrew Mango tokį pokytį aiškina per prioritetų pasikeitimą. Kadangi Mustafa Kemal Atatürk‘ui didžiausias prioritetas tapo modernios ir sekuliarios Turkijos sukūrimas ir jam reikėjo absoliučios galios tam įvykdyti, todėl bet koks provincialus vietinės vyriausybės valdymas būtų kliūtimi visam jo Turkijos dizaino kūrimui.[44] Pasikeitęs tuometinio Turkijos prezidento požiūris į kurdus padarė didelę įtaką kemalistams. Ši įtaka kemalistų elitui ir jų požiūriui bus aptariama vėliau- 4-tame skyrelyje.

*2.3 Islamiškoji tapatybė ir islamizmas (politinis islamas)*

Šiame skyriuje bus konceptualiai atskiriama islamiškoji tapatybė nuo islamizmo (politinio islamo). Pirmiausia, reiktų apsibrėžti kas yra politinis islamas, nes nors islamiškoji tapatybė ir politinis islamas gali skambėti kaip vienodos sąvokos, tačiau jos yra skirtingos. Terminas politinis islamas, paprasčiausiai gali būti apibrėžiamas šiuo sakiniu: „Islamas yra labiau politinė ideologija negu religinis ar teologinis konstruktas“. Politinio islamo sekėjai tiki, kad „Islamas kaip tikėjimo sistema turi pasakyti kai ką svarbaus apie tai kaip politika ir visuomenė turėtų būti sutvarkyta musulmoniškajame pasaulyje ir pritaikyti šią islamo pasiūlytą sistemą.“ Kitas apibrėžimas pasiūlytas politikos mokslininko Guilian Denoeux, politinį islamą apibrėžia kaip „Individų, grupių ir organizacijų islamo instrumentalizacijos formą siekiant politinių tikslų[...]“ [45]

Ribota islamo išraiška politikoje, prasidėjo 1950-aisias. Pirmas dalykas, kurį vertėtų pabrėžti yra tai, kad Turkijos islamas skiriasi nuo kitų musulmoniškų šalių islamo. Islamas Turkijoje niekada nebuvo kaip politinis įrankis siekiant išlaisvinti šalį, kaip tai nutiko kitose musulmoniškose šalyse. Dėl šios priežasties politinis islamas Turkijoje nėra toks stiprus kaip kitose šalyse. Daugiau negu pusę šimtmečio kemalizmas išlaikė islamą nuo politikos ir viešojo diskurso. Politinis islamas formavosi per demokratinę aplinką ir pasaulietinę valstybę. Politinis islamas Turkijoje vyko per kultūrinį islamizacijos procesą: pirmiausia atsirado kultūriniai simboliai, kurie padėjo sukurti islamiškąją tapatybę. Islamas palaiko bendruomeniškumo, vienybės ir solidarumo idėjas, kai tuo tarpu politinis islamas atkreipia dėmesį į visas grupes [46]

[43] Andrew Mango “Atatürk and the Kurds” Middle Eastern Studies,4,2006 < http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00263209908701284?journalCode=fmes20 [žiūrėta 2016.04.03]
[44] Ten pat,p.18
[45] Mohammed Ayoob “Political Islam: Image and reality”, World Policy Journal,21, 2004< http://www.jstor.org/stable/40210231?seq=1#page_scan_tab_contents> [žiūrėta 2016.04.29]
[46] Rainer Hermann “Political Islam in Secular Turkey”, Islam and Christian–Muslim Relations, 14,2003 , <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09596410305266> [žiūrėta 2016.04.29]

Islamiškasis identitetas suteikia pagrindą ir veiksmų planą kaip asmenims elgtis su politinėmis ir socialinėmis situacijomis. Šis identitetas turi du aspektus. Pirmas aspektas daro įtaką asmens religiniam atsidavimui ir ištikimybę atliekamoms ritualinėms praktikoms bei pasiūlo savo ir kitų supratimą. Antrasis aspektas suponuoja platų teisingumo, vadovavimosi taisyklėmis (rule-governed) idėjas, kurios palengvina supratimą apie bendruomenės struktūrą. Politinio islamo pagrindinis tikslas yra pasiekti politinę galią bei transformuoti visuomenę pasitelkiant valstybines institucijas.[47]

Apibendrinant, galima sakyti, kad islamiškoji tapatybė ir politinis islamas papildo vienas kitą. Politinis islamas kilo iš islamiškosios tapatybės, kuri pradėjo formuotis anksčiau. Esminis skirtumas tarp šių dviejų sąvokų, kad islamiškoji tapatybė siekia suformuoti savęs ir kitų supratimą, o politinis islamas siekia politinės galios ir visuomenę siekia transformuoti per institucijas.

*2.4 Politinio islamo atgimimas*

Politinio islamo judėjimas Turkijoje save išreiškė per daug skirtingų pavadinimų turinčiomis partijomis. Didžiausi pokyčiai prasidėjo, kai 1972-aisiais įkurta partija pavadinimu Nacionalinė Gelbėjimo partija (MSP) 1973-čiais vykusiuose rinkimuose surinko 12 % balsų ir suteikė galių balansą Turkijos parlamente. 1980-aisiais visos partijos buvo panaikintos po to kai kariuomenė suėmė MSP lyderį Necmettin‘ą Erbakar‘ą. Klestėjimo partija (RF), įsteigta 1983-čiais, o šios partijos lyderiu Necmettin Erkabar tapo 1987-aisiais ir nuo to laiko tapo gerai matoma partija koalicijoje. Toks religija paremtų partijų pasisekimas aiškinamas tuo, kad daugelį rinkėjų už tokias partijas paskatino balsuoti gerą reputaciją Turkijos miestuose užsitikrinę islamiškajam judėjimui save priskiriantys merai. Politikos mokslų profesorius Birol Yesilada tokį islamiškų partijų pasisekimą vadina sekmės istorija, kadangi šias partijas vis atakuodavo sekuliarūs veikėjai, ypač kariuomenė, o šios partijos vis grįždavo į politinę areną, tik jau su kitu pavadinimu.[48]

1990-tųjų politinis islamas pasireiškęs per Erbakan‘o gerovės partiją (WP) tapo grėsminga politine jėga. Po sėkmingų savivaldybės rinkimų visos šalies mastu, ši partija tapo koalicinės vyriausybės pagrindine partnerė. Šios partijos staigus pakilimas įžiebė konfliktą su sekuliaristais: kariuomene, Konstituciniu Teismu ir visuomeninėmis organizacijomis tokiomis kaip ‚pavyzdžiui TÜSİAD uždraudė WP, teigdami, kad bijo, jog ši partija ves Turkiją į anti-vakarietišką ir anti-sekuliarų kelią.[49]

[47] M. Hakan Yavuz ‚Islamic Political Identity in Turkey, New York: Oxford University Press,2003
[48] Michael M. Gunter „ The Kurdish Question in Perspective“, World Affairs,4,2004,< http://www.jstor.org/stable/20672696?seq=1#page_scan_tab_contents [žiūrėta 2016.04.02]
[49] Nora Onar “Kemalists, Islamists, and Liberals: Shifting Patterns of Confrontation and Consensus,2002-06”, Turkish Studies,8,2007, < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14683840701312252>[žiūrėta 2016.03.31]

2002-aisiais metais lapkričio mėnesio 3-čią dieną įvykę rinkimai transformavo šalies politinį klimatą. Šiuose rinkimuose laimėjo Teisingumo ir Vystymosi partija su šūkiu „Viskas Turkijai“. Ši partija surinko 34,3% balsų ir parlamente užėmė 363 vietas iš 550. Tai buvo pirmas kartas per 15-lika metų kai viena partija laimi daugumą vietų parlamente. Ministru pirmininku tapo Recep Tayyip Erdoğan, buvęs islamistiškas Stambulo meras, o naujajai AKP vyriausybei vadovavo Abdullah Gul.[50] Šie du politikai visuomenei buvo pristatyti kaip naujojosios islamizmo kartos atstovai.

2007-ųjų metų birželio 22-ąją vykę rinkimai atvėrė duris keturioms partijoms: teisingumo ir vystymosi partija (AKP), Liaudies respublikonų partija (CHP), Nacionalistinio judėjimo partija (MHP), Demokratinės visuomenės partija (DTP). AKP gavusi 46,5 % balsų parlamente gavo 341 vietų, CHP-112,MHP-71-ną. Nors AKP nepateikė jokių konkrečių politinių sprendimų kurdų klausimui spręsti, kurdai vis tiek už juos balsavo. Šios situacijos kilimas yra aiškinimas dėl dviejų priežasčių: pirma, nes AKP yra anti-kemalistinė ir anti-sisteminė partija ir kurdai galvoja, kad jie turi bendrą priešą. Antra kurdai galvoja, kad ši partija turi memorandumą prieš kariuomenę.[51]

*2.5 Recep Tayyip Erdoğan įvesti tapatybės pokyčiai*

Erdoğan’as yra pirmasis demokratiškai išrinktas Ministras Pirmininkas Turkijos istorijoje ir pirmasis tiesiogiai išrinktas prezidentas, po 2007-aisias įvykusio Konstitucinio referendumo, kuris pakeitė anksčiau buvusią procedūrą, kai nacionalinė asamblėja išrenka prezidentą, kartu su tautos balsais. Jis tapo prezidentu nuo 2014-ųjų metų. Tokia įvykių raida padarė įtaką paradoksaliam rolių apsikeitimui: progresyvūs islamististai prieš reakcionierius (reactionary) sekuliaristus.[52]

AKP atėjus į valdžią pasiūlė naują ideologinę kryptį ir vadino Turkiją “musulmonų demokratija”. Šios partijos valdymo laikotarpiu pasuko islamizacijos link. Gareth Jenkins rašo, kad nėra abejonių dėl to, kad dabartinis prezidentas ir daugelis AKP rinkėjų nori pokyčių islamo rolėje viešajame gyvenime. Erdoğan’as su savo partija paskyrė sau tikslą, jog Turkija turėtų tapti Europos Sąjungos nare. Jų politika nustatė liberalias politines ir ekonomines reformas, kurios tapo pavojingomis iki tol privilegijuotą padėtį turinčius kemalistų sekuliaristus ir kariuomenę. [53]

2005-ųjų rugpjūčio mėnėsį Erdoğan‘as pasisakė apie ilgai tabu laikytą subjektą- kurdus. Tuometinis Ministras Pirmininkas sakė, jog „Turkija turi kurdų problemą ir jai reikia daugiau demokratijos, kad

[50] Gareth Jenkins “Muslim Democrats in Turkey?” Survival,1 < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1093/survival/45.1.45.> [žiūrėta 2016.03.31]
[51] Michael M. Gunter,M.,Hakam Yavuz “Turkish Paradox: progressive Islamist versus Reactionary Secularists “,Critical Middle Eastern Studies, 16, 2007 < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10669920701616633 [žiūrėta 2016.03.31]

[52] Indrani Talukdar “Turkey: Presidential Elections, 2014“ Contemporary Review of the Middle East ,4,2014 < http://cme.sagepub.com/content/2/4/339.full.pdf> [žiūrėta 2016.03.31]
[53] Gareth Jenkins “Muslim Democrats in Turkey?” Survival,1 < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1093/survival/45.1.45.> [žiūrėta 2016.03.31]

išspręstų tą problemą.“ Michael M. Gunter ir M.Hakam Yavuz mano, kad Erdoğan‘o politika rodė, kad jis supranta, kad valstybės ateičiai reikalinga tolerantiška ir atvira vyriausybė. Dar vienas numatytas AKP projektas yra transformuoti Turkiją nuo nelanksčios tautinės valstybės iki naujos bendruomenės, kur jų etniniai identitetai būtų suvienyti jų musulmoniškojo identiteto. Taip pat, ši partija palaiko idėją apie etnines ir kultūrines teises kurdams ir kitoms etninėms mažumoms, be jokių konservatyvių (religinių) vertybių schemos. Trumpai tariant, AKP nepripažįsta kemalistų sprendimui homogenizuoti kultūrinę įvairovę, o labiau siekia pripažinti kultūrinę įvairovę.[54]

2009-aisiais metais Tayyip Erdogan‘as kaip tik paskelbė naują iniciatyvą „Kurdiškumo pradžia“ ( "Kurdish opening"). 2009-tųjų rugpjūčio mėnesį PKK surengė mirtinas atakas. Atakos sukėlė tik dar didesnį visuomenės nepasitenkinimą šia iniciatyva. Tų pačių metų rugpjūčio pradžioje Erdogan‘as pasakė kalbą, siekiant suvienyti visas partijas vienytis ieškant sprendimo kurdų klausimui. Jis retoriškai paklausė parlamentarų „ Jei Turkija nebūtų išleidus savo energijos, biudžeto, taikos ir jaunų žmonių [kovoti] su terorizmu, jei Turkija nebūtų 25 metus praleidus konfliktuodama, kur mes būtume dabar?“[55]

*3. Kurdų judėjimas*

Kurdų judėjimas svarbus Turkijos identiteto kontekste, nes darbe yra daroma prielaida, kad keičiantis kurdų judėjimui Turkija pokyčius identifikuoja kaip paskatą formuoti savo identitetą taip, kad rastų sprendimą su kurdais. Kurdų judėjimo pokyčiai yra svarbūs Po Lozanos sutarties pasirašymo ir kurdų suvokimo, jog viltys įkurti Kurdistaną žlugo, organizuoto judėjimo nebuvo iki 1940-ųjų metų. Pirmiausia, judėjimas prasidėjo kaip kontrabanda tarp Irako, Sirijos ir Turkijos sienų ir tradicinių religinių mokyklų *medrese*, kurios buvo uždarytos valstybės liepimu, iškilimu. Kontrabandos metu buvo keičiamasi ne tik daiktais, tačiau ir idėjomis bei informacija. *Medrese* buvo ta vieta, kurioj cirkuliuodavo nacionalistinės publikacijos ir idėjos. Yıldırım šio laikotarpio judėjimą apibūdina kaip “idėją, kuri kilo Sirijoje ir buvo pergabenta į Turkiją.“ Tradicines religines mokyklas pabaigę studentai dažnai būdavo susiję su kurdiškojo identiteto ir nacionalizmo suvokimo skleidimu.[56]

1950-tieji buvo demokratizacijos procesų Turkijoje pradžia. Tačiau demokratizacijos procesai nesukūrė demokratinės sistemos, o greičiau pusiau autoritarinę sistemą, nepaisant to fakto, jog

[54] Michael M. Gunter,M.Hakam Yavuz “Turkish Paradox: progressive Islamist versus Reactionary Secularists “,Critical Middle Eastern Studies, 3, 2007 http://dx.doi.org/10.1080/10669920701616633 [žiūrėta 2016.04.01]

[55]Marlies Casier, Joost Jongerden ,Nic Walker “Fruitless Attempts? The Kurdish Initiative and Containment of the Kurdish Movement in Turkey“ , New Perspectives on Turkey , 44,2011 http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2F1872_F1E74A9170A7CE29FC7B20854CAE5A6B_journals__NPT_NPT44_S089663460000595 1a.pdf&cover=Y&code=c28ea980aa2aaae66798fcc5c0bfb3b2#page=5&zoom=auto,-355,485 [žiūrėta 2016.04.15]

[56] Hayriye Özen “Latent dynamics of movement formation: The Kurdish case in Turkey (1940s–1960s)” Current Sociology,1,2015 < http://csi.sagepub.com/content/63/1/57.abstract> [žiūrėta 2016.04.04]

valdžia leido susikurti opozicinei Darbo partijai (DP). Svarbus įvykis šiuo laikotarpiu buvo ir įvykę laisvi rinkimai, kurie leido kurdiškų universitetų studentams skleisti žinią ne tik uždarais kanalais, tačiau ir viešai. Daugelis kurdų tapo DP nariais, užėmė pozicijas vietinėse partijose ir būdavo renkami į nacionalinę asamblėją arba dirbdavo iš išorės, kad partiją išrinktų. Šiuo laikotarpiu kurdai buvo labai matomi Parlamente. Kurdų atstovai Parlamente nevartojo tokių žodžių kaip „Kurdistanas“ ar „kurdas“, o labiau kritikavo Mustaf Kemal ir tuo metu valdžioje buvusią partiją CHP, įvardindami ją kaip „diktatorine partija“, kuri vadovaujasi „pikta ir neteisinga politika“. Tokia kritika Parlamente pasiekė ir laikraščius, kadangi pirmą kartą Turkijos Parlamente buvo išreikšta tokia nuomonė. Laikraščiuose skelbiama aiški žinia pasiekė ir likusius kurdus, kurie nepriklausė politiniame sluoksnyje. 1950-tųjų pabaigoje paslėptas kurdų aktyvizmas labiausiai buvo jaučiamas Stambule, šiek tiek mažiau Ankaroje ir Diyarbakıre. [57] Taigi, 1950-ieji gali būti apibūdintas kaip laikotarpis, kurio metu kurdų klausimas buvo iškeltas politinėje arenoje.

Šiuo 1960-ųjų laikotarpiu dideliu pasiekimu yra laikomas Rytų revoliucinės kultūrinės visuomenės įkūrimas (DDKO) 1969-aisiais metais. Tai buvo pirmasis bandymas pasitelkiant organizaciją didinti visuomenės suvokimą apie kurdus. DDKO nuo 1969-ųjų iki 1971-ųjų reguliariai rengė mokymus Turkijoje. Šioje organizacijoje dalyvavo ir būsimasis PKK įkūrėjas Abdullah Öcalan.[58] Visuotinės mokymosi sistemos ir socio-politinė liberalizacijos pasekmė buvo 1961-aisiais metais išleista nauja Konstitucija: naujieji intelektualai pradėjo formuoti kurdiškąją tapatybę vietoj gentinių lyderių. Nuo 1965-ųjų iki 1968-ųjų buvo leidžiamas dvikalbis turkų ir kurdų žurnalas *Dicle-Firat*. [59] Antroji 1960-ųjų pusė yra apibūdinama kaip kurdų padidėjusio kurdų aktyvumo laikotarpiu. Judėjimai vyko daug organizuočiau negu prieš tai. 1965-aisiais metais buvo įkurta partija TKDP (Turkijos Kurdistano Demokratinė Partija). Ši partija suvienijo skirtingų sluoksnių kurdus: nuo studentų iki šachtininkų. 1968-ųjų sausio mėnesį daugelis TKDP lyderių buvo sulaikyti. Kurdų norai buvo suformuoti kaip lygybės siekimas ir buvo stipriai pabrėžiama jų demokratinė prigimtis.[60]

Sait Kirmizitoprak su savo idėjomis apie pasipriešinimą valstybei tapo įkvėpimo šaltiniu kurdų judėjimui 1970-aisiais metais. Šį laikotarpį galima apibūdinti kaip kurdų radikalizacijos pradžią.1970-aisiais kurdų nacionalistai metė iššūkį kemalistiniam požiūriui. 1972-aisias metais kovo 12-tą karinio perversmo metu šimtai kurdų intelektualų ir karininkų buvo suimti ir kankinami, buvo nusitaikyta į bet kokią kurdiškumo apraišką. Kurdų judėjimas susidūrė su dideliu iššūkiu

[57] Ten pat,p. 64.
[58]M. Hakan Yavuz „Five stages of the construction of Kurdish nationalism in Turkey“,Nationalism and Ethnic Politics, 3,2001 [žiūrėta 2016.04.08]
[59] M. Hakan Yavuz „Five stages of the construction of Kurdish nationalism in Turkey“,Nationalism and Ethnic Politics, 3,2001 [žiūrėta 2016.04.08]
[60]Cengiz Gunes “Volume 8/2: Kurdish Political Activism in Turkey: An Overview”,Singapore,2014 < https://mei.nus.edu.sg/index.php/web/publications_TMPL/volume-8-2-kurdish-political-activism-in-turkey-an-overview>[žiūrėta 2016.04.08]

1975-aisiais per vykusį Barzanio maištą, per kurį žuvo 5 750 žmonių. Šiuo laikotarpiu kurdų aktyvistai buvo išrinkti Silvane ir Lice, tačiau didžiausia pergale būtų galima laikyti Diyarbakir‘o miesto mero rinkimus, kur taip pat laimėjo kurdas. [61]1979-aisiais metais ministras Serafettin Elci atvirai paskelbė apie savo kurdišką prigimtį, kas sukėlė didelį skandalą.[62]

1980-aisiais įvyko karinis perversmas, kurio pagrindinis tikslas buvo centrinis kurdiškų ir religinių judėjimų valdymas. Šio perversmo metu buvo griaunami kurdų tinklai Turkijos viduje. Daugelis kurdų aktyvistų atsidūrė kalėjime, kiti tapo pabėgėliais. Tokios priespaudos rezultatas turėjo priešingą rezultatą, negu buvo tikėtasi: tai tik sustiprino kurdų tapatybės suvokimą, kuo ir pasinaudojo Kurdistano darbininkų partija.[63]

Kurdistano darbininkų partija (PKK) įkūrė Abdullah Öcalan 1978-aisiais. 1980-aisiais PKK atsirado kaip organizacija. Pirminis šios organizacijos tikslas buvo nepriklausomo Kurdistano atkūrimas. PKK suvaidino kritinę rolę didinant kurdiškąjį politinį suvokimą, įkuriant tinklus Turkijoje ir už Turkijos ribų, paimant į rekrutus kareivius, parodant naujas galimybes viduriniajai klasei ir urbanizuotui kurdų jaunimui taip sumenkinant religinę-gentinę struktūrą, kuri vyravo regione. Kurdistano darbininkų partija paskatino kurdus kritikuoti ne politinę valdžią Ankaroje, o labiau turkų nacionalizmą, kaip konstruktą, taip legitimuojant jų pačių separatistinį nacionalizmą.[64] PKK intelektualinė bazė buvo paremta marksistinėmis-leninistinėmis idėjomis. Kaip ir kitos kurdiškos grupės, Kurdistano darbininkų partija kurdų problemas traktavo pasitelkiant klasėmis paremta analize. PKK pirmoji ir didžiausia kritika buvo nutaikyta į tradicinę/feodalinę kurdiškąją sistemą. PKK struktūra yra hierarchinė, su jų charizmatiniu lyderiu Öcalan‘u hierarchinės piramidės viršuje. Po jo seka pirmininkaujanti taryba ( chairmanship council), centrinis komitetas bei centrinė drausminimo taryba ( central disciplinary board). Ši partija taip pat turi ir provincines organizacijas, kurios susitinka kas du metus ir yra įkūrusios įvairiose Europos šalyse savo filialus. PKK struktūrą yra svarbu aptarti, kadangi G. Bacik and B. Balamir Coskun sako, kad būtent šis faktorius daro įtaką ir politinės darbotvarkės dėl kurdų klausimo žlugimui.[65]

Apibendrinant, kiekvienas kurdų judėjimo laikotarpis darė įtakos vienas kitam. Kurdų judėjimas, prasidėjęs kaip idėjų, informacijos ir daiktų kontrabanda susiformavo iki stiprios organizacijos-

[61] Hamit Bozarslan “ Kurds and the Turkish state”, History of Turkey, The Cambridge: Harvard University Press ,2009,p.333-356
[62] Martin van Bruinessen “Kurds, Turks and the Alevi Revival in Turkey” , Middle East Report,200,1996< http://www.jstor.org/stable/pdf/3013260.pdf?_=1461060507370> [žiūrėta 2016.04.08]
[63] M. Hakan Yavuz „Five stages of the construction of Kurdish nationalism in Turkey“,Nationalism and Ethnic Politics, 3,2001 [žiūrėta 2016.04.08]
[64] M. Hakan Yavuz „Five stages of the construction of Kurdish nationalism in Turkey“,Nationalism and Ethnic Politics, 3,2001 [žiūrėta 2016.04.08]
[65] Gokhan Bacik & Bezen Balamir Coskun The PKK Problem: Explaining Turkey's Failure to Develop a Political Solution, Studies in Conflict & Terrorism,3, 2011,<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1057610X.2011.545938>, [žiūrėta 2016.04.15]

PKK, kuri iki šiol yra labiausiai matoma kurdų interesų atstovė šalyje. Kitame skyriuje bus kalbama apie PKK pokyčius.

*3.1 PKK pokyčiai*

PKK augimas atsispindi nuo 1990-ųjų iki 1992-ųjų vykusiame serıˆhildans judėjime. Tačiau nei didelis partijos augimas, nei didelis karinių rekrutų skaičius nepadarė jokios juntamos įtakos Turkijos kurdų klausimui. Nauji kariniai rekrutai buvo universitetų studentai arba neseniai juos baigę, todėl vietoj to, kad jie toliau būtų skatinę „revoliucinį šuolį", jie pakeitė organizaciją. Kadrų ugdymas (cadre education) visada buvo svarbus PKK judėjimui, tačiau nuo ankstyvųjų 1990-tųjų „edukaciniam karui" pritrūko filosofinių ir moralinių dalių, todėl mokymai tapo tiesiog skatinamaisiais, siekiant rekrutuoti „pasiryžusius kovotojus" prieš „negailestingą priešą". [66]

Idėja apie fokusavimąsi į politinę ir pilietinę kovą PKK viduje pradėjo formuotis 1993-čiaisiais metais.1999-taisias metais, kai pagrindinis Kurdistano darbininkų partijos lyderis Abdullah Öcalan buvo įkalintas, PKK išgyveno didžiausius pokyčius, per savo egzistavimo laikotarpį: po ilgo „nacionalinio išvadavimo kovos" laikotarpio , kurio tikslas buvo savo valstybės sukūrimas, 2000-aisiais metais buvo pereita prie radikalios demokratijos sukūrimo projekto, kuris paremtas valstybės atmetimu. Kurdistano darbininkų partija, kuri buvo orientuota į radikaliąją kairiąją Turkijoje, šiuo laikotarpiu pateikė naują pagrindą radikaliajai politikai dabartinėje Turkijoje. Dar vienas svarbus pokytis PKK- nauja ideologinė struktūra, kuri kaip ir minėta anksčiau skatina radikalią demokratiją. Radikalios demokratijos idėja yra radikali tuo atžvilgiu, jog bando formuoti demokratijos suvokimą per tautą ir valstybę. Ji plėtojama 3-jose projektuose: vienas yra skirtas demokratinei Turkijos respublikai, antras demokratiniui konfederalizmui (jis apibrėžtas kaip „demokratinis savęs valdymas" (self-government), trečias demokratinei autonomijai. Ahmet Hamdi Akkaya and Joost Jongerden , kad mums demokratinio konfederalizmo ir demokratinės autonomijos projektuose reikėtų įžvelgti ne tik organizacinę perspektyvą, bet ir politinę orientaciją į amžiną kurdų kovą Turkijoje.[67]

Dabar PKK teigė, kad tauta gali būti nusakoma ne etniškumo ar kalbos faktoriais, bet demokratinės respublikos pilietybės faktoriumi. 2000-2004-ųjų periodas gali būti apibūdinamas kaip „aklavietė" ir „rekonstrukcijos laikotarpiu": PKK apmažino savo reikalavimus, nutraukė savo karines atakas. PKK šiuo metu yra sudėta iš įvairių partijų (party-complex), Būtent nuo šio laikotarpio įvykę pokyčiai kurdų judėjime yra svarbūs šio darbo tyrimui. Nuo 2005-ųjų PKK įkūrė projektą,

[66] Ali Kemal Özcan „The Vacillating PKK: Can it be Resurrected?" Middle Eastern Studies,1,2007, < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00263200601079740> [žiūrėta 2016.04.15]

[67] Ahmet Hamdi Akkaya and Joost Jongerden "The Kurdistan Workers Party and the reinvention of democracy" Kn. Cengiz Gunes, Welat Zeydanlioglu(sud) , „The Kurdish Question in Turkey" New York: Routledge,2014,186-204

pavadinimu „ Kurdistano bendruomenių asociacija“ ( KCK)[68], kuris yra laikomas vienas iš svarbiausių šios partijos projektų šiuo metu. Iš pradžių šis projektas vadinosi KKK arba Kurdistano organizacijų sąjunga, o vėliau buvo pervadinta į dabartinį pavadinimą KCK. Seevan Saeed rašo, kad tikroji kurdų judėjimo transformacija labiausiai vyko tuo metu, kaip PKK transformavosi į KCK. PKK buvo politinė partija, o KCK yra labiau socialinis judėjimas, kuris keičia kurdų visuomenės vertybes. KCK įkūrimas buvo pirmasis transformacijos žingsnis nuo politinio judėjimo iki socialinio judėjimo. Nuo 2005-ųjų kurdų judėjimas Turkijoje apibūdinamas kaip paveiktas demokratinio konfederalizmo ir visos kurdų judėjimo strategijos ir taktikos yra prižiūrimos KCK. Idėja apie jos įkūrimą nebuvo sisteminga ir nepagrįsta aiškiu teoriniu sustiprinimu. Daugelis žmonių šią sistemą apibūdina kaip PKK sinonimą. Kiti sako, jog sistema buvo įkurta kaip alternatyvus modelis Turkijos valstybei. Kurdistano bendruomenių asociacija yra labiau matoma kaip skėtis apglėbiantis ne tik kurdus, bet ir kitas etnines ir religines grupes. Apibendrinat, KCK yra labiau apie tautą, negu apie valstybę.[69]

Kalbant apie KCK hierarchinę piramidę, aukščiausią poziciją joje užima taryba, kuri yra vadinama lyderyste. Įstatymus leidžiantis organas vadinamas Kurdistano žmonių kongresu (KGK) arba „Kongra Gel“. Kongra Gel laikomas pagrindiniu politikos kūrėju bei sprendimų priėmėju. Kongra Gel‘is yra sudarytas iš šešių pagrindinių komitetų.[70] Lyginant su PKK, instituciniu požiūriu KCK yra žymiai labiau pažengęs.

Naujo projekto įkūrimas davė pradžią kitai organizacijos formai pavadinimu Demokratinės visuomenės kongresas ( DTK). DTK nėra tiesiog organizacija, tai labiau matoma kaip pastanga „išrasti“ naują politinę paradigmą, kuri apibrėžta tiesioginio ir nuolatinio žmonių valios vykdymo per kaimus, miestus ir miesto tarybas. [71]

Kampanija, kuri buvo surengta 2006-aisiais, daugiau negu 3 milijonai žmonių pareiškė, kad jie pripažįsta Abdullah Öcalan‘ą kaip savo politinės valios atstovu Kurdistane. Parama buvo parodoma ir 2009-aisiais metais per sutikimo demonstracijas, kuriose buvo pasveikintos PKK „taikos grupės“ Haboure.

[68] Ahmet Hamdi Akkaya, Joost Jongerden “Reassembling the Political: The PKK and the project of Radical Democracy“ , Ideological Productions and Transformations: the Kurdistan Workers' Party (PKK) and the Left,14,2012, http://ejts.revues.org2www.ejts.revues.org/4615, [žiūrėta 2016.04.12]
[69] Seevan Saeed “The Kurdish National Movement in Turkey: From the PKK to the KCK”, Daktaro disertacija, Exeter University,2014.
[70] Ten pat,p.145
[71] Ahmet Hamdi Akkaya, Joost Jongerden “Reassembling the Political: The PKK and the project of Radical Democracy“ , Ideological Productions and Transformations: the Kurdistan Workers' Party (PKK) and the Left,14,2012, http://ejts.revues.org2www.ejts.revues.org/4615, [žiūrėta 2016.04.12]

### *4.Kintamieji, kurie susiję su kurdų politika*

Daugelis tyrimų, kurie analizuoja Turkijos identiteto įtaką kurdų politikai koncentruojasi į bendrai kemalizmo ir islamizmo tapatybę, bet ne į atskirus kintamuosius, kurie galėtų būti susiję su kurdų politika. Šiame skyrelyje bus bandoma išskirti kintamuosius, kurie būtų susiję su kurdų politika. Šiais išskirtais tapatumo aspektais bus remiamasi lyginant du skirtingus laikotarpius Turkijos valstybėje. Remiantis skaityta literatūra, išskiriami šie tapatumo aspektai:

- Elito /intelektualų nuomonė apie kurdus
- Požiūris į islamą
- Ekonominė padėtis
- Pokyčiai kurdų judėjime
- Užsienio šalių požiūrio į kurdus poveikis

Išanalizavus nurodytus kintamuosius bus bandoma nustatyti ryšį tarp jų ir išryškinti kintamuosius, kurie labiausiai lėmė Turkijos politiką kurdų atžvilgiu. Elito arba intelektualų nuomonė apie kurdus pasirinktas nagrinėti todėl, kad konstruktyvistai mano, kad šis visuomenės sluoksnis turi įtakos formuojat identitetus bei tuo pat metu elitas turi įtakos formuoti ir vyriausybės politiką. Elito apibrėžimas: visuomenės viršūnė, kuriuo nors atžvilgiu išsiskirianti iš aplinkos.[72] Šiame tyrime sąvoka elitas bus apibrėžiami politikai bei kariuomenė. Požiūris į islamą kaip aspektas pasirinktas todėl, kad islamo rolė musulmoniškose šalyse yra labai svarbi. Trečiasis aspektas- ekonominė padėtis, nes konstruktyvistai mano, kad pokyčiai ekonominėje politikoje gali lemti didelį vidinį pokytį. Užsienio šalių požiūrio į kurdus poveikis kaip kintamasis pasirinktas dėl A.Wendt nuomonės, kad besitęsianti sąveika tarp valstybių gali turėti įtakos besikeičiantiems valstybių identitetams (kaip jie mato „save“ ir „kitus“ besikeisdami idėjomis ir tuo pat metu identiteto vaidmenimis.) Pokyčiai kurdų judėjime nagrinėjamas kaip kintamasis dėl prielaidos, kad keičiantis jų judėjimui Turkija pokyčius identifikuoja kaip paskatą savo identitetą formuoti taip, kad rastų taikų sprendimą su kurdais.

#### *4.1Tyrimo dalis*

Tyrime išskiriami trys etapai, kurie bus tiriami. Pirmas etapas- kai šalyje vyravo kemalistiškasis identitetas, antras etapas kai Turkijoje kemalistiškąjį identitetą po truputį pradėjo keisti islamiškasis identitetas. Tyrimo metu bus bandoma išsiaiškinti, kurie identiteto kintamieji labiausiai lemia Turkijos politiką kurdų klausimu. Kemalistinės tapatybės vyravimo laikotarpį apsibrėžti galima nuo moderniosios Turkijos įkūrimo iki Turgut Özal‘o atėjimo į valdžią. Trečias laikotarpis, kuris bus

[72] http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Elitas&wid=5279 [žiūrėta 2016.05.07]

išskiriamas tai dabartinė Turkija. Pagal anksčiau išskirtus kintamuosius bus bandoma atsakyti į pradžioje išsikeltą probleminį klausimą: Kaip besikeičiantis Turkijos identitetas ir kurdų politinės strategijos gali vesti prie geresnių Turkijos vyriausybės ir kurdų santykių ateityje?

### *4.2.1 Kemalistiškasis identitetas*

*4.1.2 Elito /intelektualų nuomonė apie kurdus*

Apie pirmojo prezidento, kemalizmo pradininku laikomo Mustafa Kemal Atatürkó poziciją kurdų klausimu buvo aprašyta anksčiau: iš pradžių jis kalbėjo apie tai ,kad „kurdų negalima atskirti nuo Osmanų tautos“, laikė šias dvi tautas artimas viena kitai ir žadėjo savarankišką valdymą, o vėlesniame diskurse ši idėja buvo pamiršta.

Elito požiūris kemalizmo laikotarpiu į kurdus buvo vienareikšmiškas: visos etninės mažumos turėtų būti asimiliuojamos ir tapti Turkijos tapatybės dalimi. Ankstyvuoju kemalistiško identiteto laikotarpiu buvo vykdoma vadinamoji „turkifikacijos“ politika: pietrytinėje šalies dalyje aukštesniosios administracinės vietos buvo užimtos etninių turkų ir visos užuominos į Kurdistaną buvo ištrintos iš oficialių duomenų. Pirmą kartą per visą Turkijos respublikos istoriją 1922-aisiais metais vidaus reikalų ministras kalbėjo apie tai, jog reiktų kurdus pakelti į „aukštesnį civilizacijos lygį“.[73] Nėra tiksliai žinoma ir aišku, ką ministras sakydamas šiuos žodžius turėjo omeny, tačiau yra didelė tikimybė, jog galvoje jis turėjo tą idėją, kurią ankstyvuoju kemalistinio identiteto laikotarpiu turėjo politinis elitas: kad kurdus reikėtų turkifikuoti.

Po dviejų kurdų sukilimų 1925-aisiais ir 1930-aisiais metais Turkija uždraudė kurdų kalbos naudojimą viešosiose vietose, įskaitant ir mokyklas, taip pat buvo uždrausti tradiciniai kurdų drabužiai ir muzika. Kurdų kaimai buvo vadinami turkiškais pavadinimais. 1925-aisiais metais vidaus reikalų ministras Cemil Ubaydin‘as po įvykusio Sheikh Said’o vadovaujamo sukilimo paskelbė “Rytų reformos planą“ (Şark Islahat Planı), kuriame siūlė, jog viešas inspektorius (public inspector) valdytų Turkijos pietryčių regioną „kolonijiniu būdu“ bei, kad šis regionas būtų „turkifikuotas“ per jėga primestą susitarimą. Kaip dalis plano 1934-aisiais metais Turkijos parlamente buvo priimta „susitarimo teisė“, kuri padalino turkiškąją visuomenę į grupes ir zonas. Šio padalinimo esmė buvo palengvinti kurdų deportaciją. 11 išleisto teisės akto skirsnis numatė, jog kurdai bus išdalinti taip, kad tose vietovėse, į kurias numatytas jų išsiuntimas, nesudarytų 10 procentų gyventojų.[74]

[73] Metin Heper “The State and Kurds in Turkey”. The Question of Assimilation” New York: PALGRAVE MACMILLAN,2007 (122)

[74]Welat Zeydanlıoğlu “The White Turkish Man’s Burden”: Orientalism, Kemalism and the Kurds in Turkey “, Kn. Guido Rings and Anne Ife (sud), Neo-colonial Mentalities in Contemporary Europe? Language and Discourse in the Construction of Identities, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2008, pp.155-174.

Kemalistai ankstyvoji kemalizmo laikotarpiu įkūrė Turkijos istorijos ir kalbos institutus. Šių institutų pagrindinė veiklos funkcija buvo pašalinimas iš Turkijos istorijos nepageidaujamus kitų tautų elementus. Tai tapo valstybės asimiliacijos ir nukultūrinimo instrumentu visų, kurie nebuvo turkais, o ypač musulmonų ir etninių grupių. Verta paminėti ir tai, kad kemalistai palankiai žiūrėjo į tas etnines mažumas, kurios pamiršdavo savo šaknis ir priėmė turkišką tapatybę.[75] Institucijų dėka, beveik visos grupės galėjo būti apibūdinamos kaip „potencialūs turkai“. Šalies vyriausybė taip pat buvo uždraudusi *medrese* - tradicines, religines mokyklas.[76] Trumpai apibendrinant, šalis kemalistiškuoju laikotarpiu draudė viską, kas galėtų leisti kurdams išreikšti savo kurdiškąjį identitetą.

Turkijos klasikinis atsakas į kurdų problemą kemalistiniu laikotarpiu buvo karinė intervencija ir ginkluotosios pajėgos. Kadangi kemalistinė tradicija skatino asimiliaciją ir į kurdus žiūrėjo kaip į egzistencinę grėsmę visiškam turkų tautos integralumui, kurdų palikimo sunaikinimas buvo lydimas karinės priespaudos. Kariuomenės vaidmuo kemalistiniame identitete labai svarbus, ji buvo aktyviai įsitraukusi į kemalizmo interpretavimą ir smarkiai gynė kemalizmo propaguojamus principus. Kariuomenė pasinaudojo savo galia ir uždarydavo spaustuves, nevyriausybines organizacijas, kurios reprezentuodavo kurdiškąjį identitetą.[77]

Vėlesnį diskursą besitęsiantį po Atatürkó mirties ir vis dar vyraujant kemalistiniui identitetui po 1960-aisiais įvykusio karinio perversmo Generolo Gürsel pasakytais žodžiais: „ Europa savo problemas prieš šimtmetį išsprendė pasitelkiant nacionalizmą. Ar mes esame toj pačioj situacijoj? Nueikite į kaimą Anatolijoje ir paklauskite kaimiečio: „Kas tu?“, jis atsakys: „Ačiū Dievui, aš esu musulmonas“. Jis tikrai nepasakys, kad aš esu turkas, nes jo suvokimas dar nebus pažadintas.“[78] Nors įvykęs karinis perversmas nebuvo susijęs su kurdais, tačiau matoma aiški elito nuomonė, jog Turkijoje ir toliau turi būti vykdoma turkifikacija bei sekuliarizacija, kad Turkijos respublikos gyventojai pirmiausiai save įvardintų kaip turkus, o ne kaip musulmonus.

Turkijos valstybė ir „baltieji turkai“ elgėsi su kurdais kaip su žemesnės klasės piliečiais ir atmetė jų teisę būti mokomiems jų gimtąja kalba. Per karinį rėžimą 1980-1983 metais, Turkijos vyriausybė sugalvojo „teorijas“, kurios tvirtino, kad kurdai yra ne kas daugiau negu „kalnų turkai“, kurie

[75] Democratic Progress Institute “Turkey’s Kurdish Conflict: An Assessment of the Current Process Democratic Progress Institute” (1-905592-81-7) . London: DPI,2013
[76] lker Aytürk “The Racist Critics of Atatürk and Kemalism, from the 1930s to the 1960s”, Journal of Contemporary History,46,2011, <http://jch.sagepub.com/content/46/2/308.full.pdf+html[žiūrėta 2016.05.02]
[77] Welat Zeydanlıoğlu ““The White Turkish Man’s Burden”: Orientalism, Kemalism and the Kurds in Turkey”, Kn. Guido Rings, Anne Ife (sud) ,Neo-colonial Mentalities in Contemporary Europe? Language and Discourse in the Construction of Identities, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2008, 155-174.
[78] Heper *“The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation”,* 94

pradėti vadinti kurdais dėl garso, kurį jie sukelia kaip vaikšto sniegu.[79] Kaip matome iš aprašytų faktų, elito požiūryje dominavo nacionalizmas, kuris buvo vienas iš kintamųjų, kuris nulėmė Turkijos politiką kurdų atžvilgiu.

*4.1.3 Požiūris į islamą*

1924-ųjų metų Konstitucijoje 88 straipsnis rašo, jog „ Turkijos žmonės, nepaisant jų religijos ir rasės yra turkai, kaip numato jų pilietybė.“ Vėlesnių 1961-ųjų ir 1982-ųjų metų Konstitucijų kūrėjai taip pat pasinaudojo šiuo straipsniu, kurdami Konstitucijas. Šis teisinis pokytis rodo Turkijos respublikos posūkį nuo religijos iki pasaulietiškumo. Šį straipsnį ir tokį posūkį nuo religijos ties sekuliarizmu galima būti paaiškinti Atatürkó tautos įsivaizdavimu. Turkų tautą jis įsivaizdavo panašią į Vakarų Europos valstybių tautas. Jo požiūriu Vakarų Europos valstybės buvo sekuliarios ir tarptautinės, todėl ir naujai Turkijos valstybei geriau sekti jų keliu ir pašalinti religijos ženklus ir papročius iš viešo gyvenimo. Vietoj religijos, kaip musulmonus apjungiančio veiksnio, Atatürkó valstybė nusprendė panaudoti kalbą kaip apjungiantį respublikos etnininį matą.[80]

Islamas kemalistų buvo matomas kaip politinė grėsmė. Kemalistų revoliucijos esmė buvo reformuoti valstybę nuo islamiškos imperijos iki nacionalinės valstybės. Islamas kemalistams buvo laikomas kliūtimi pasiekti „amžiną civilizaciją“. Islamas buvo laikomas kaip reprezentacija „tradicijų, vertybių, teisės, normų, kurios yra būdingos ne vakarų šalims, kas visiškai nesiderino su jų požiūriu į modernią tautinę valstybę.“[81]

1960-aisias santykiai su islamu tapo labai diskutuotinu klausimu kemalistų tarpe. Populiariausi klausimai diskusijose buvo „ar islamas apima nacionalizmą?“ ar „kam suteikti pirmumą? Islamui ar nacionalizmui?". Kol galiausiai 1969-aisias buvo konstatuota, jog islamas buvo ir turėtų pasilikti kaip integrali Turkijos nacionalizmo dalis. 1980-tųjų laikotarpį buvo iškilusi idėja apie „turkiškumo-islamiškumo sintezė“. [82]Ši idėja buvo atmesta kemalistiškųjų/kairiųjų intelektualų buvo atmesta kaip dirbtinė koncepcija.

[79] Mehmet Ugur “Turkey’s Military Onslaught On The Kurds: Why Are Europe And The US Silent?”https://www.socialeurope.eu/2016/01/turkeys-military-onslaught-kurds-europe-us-silent/ [žiūrėta 2016.05.09]
[80]Heper *“The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation”*,91-92
[81]Gülalp H.„Using Islam as Political Ideology“, Cultural Dynamics, 14,2002<http://cdy.sagepub.com/content/14/1/21.full.pdf+html>[žiūrėta 2016.05.02]
[82] Gokhan Cetinsa „Rethinking nationalism and islam: some preliminary notes on the roots of „Turkish-Islamic Synthesis“ in modern Turkish political thought“,The Muslim World, 89,1999,< http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.1999.tb02753.x/pdf> [žiūrėta 2016.05.06]

Islamas nebuvo uždraustas, valstybė marginalizavo islamą. Valdžia nustatydavo kur bus statoma mačetė, kas jai vadovaus. Kariuomenė priešinosi bet kokiai organizuotai religijos formai ir per daug religingų žmonių įsitraukimui į politiką.[83]

Anksčiau parašyti Generolo Gürsel'io žodžiai parodo ne tik elito poziciją kurdų klausimu, bet ir sekuliarios tradicijos tąsą. Požiūris į islamą gali būti laikomas vienu iš pagrindinių kintamųjų, kuris ir lėmė kemalistų politiką su kurdais. Nesant vienijančio veiksnio (šiuo atveju islamo) kemalistams buvo lengviau žiūrėti į kurdus ne kaip į atskirą etninę grupę, tačiau kaip į turkus, nes aukščiau buvo iškeltas nacionalizmas negu religija.

*4.1.4 Ekonominė padėtis*

Nuo 1923-ųjų iki 1945-ųjų Turkijos finansinis stabilumas nebuvo suardytas dėl vykdomos racionalios padėties. Šiuo minėtu laikotarpiu susikūrė Centrinis Turkijos bankas, atsirado privatūs bankai, infliacija buvo suvaldyta. Turkijos valiutos kursas šiuo laikotarpiu taip pat buvo stabilus. Nuo 1946-ųjų iki 1959-ųjų Turkijos vyriausybė pasuko link atviros ekonomikos kelio. Kadangi vyriausybė buvo labai įsitraukusi į ekonominę veiklą, Turkijos vidutinis augimas pasiekė vidutinį 8,35 proc. augimą per metus. Šiuo laikotarpiu taip nebuvo jokių finansinių sukrėtimų ar didelių sunkumų. 1960-ųjų laikotarpis vadinamas Turkijos „auksiniu laikotarpiu": BVP augimas buvo didelis ir nuoseklus, viešasis sektorius buvo įsitraukęs į ekonominę veiklą, valiutos kursas buvo stabilus, mokėjimo balansas buvo teigiamas. Šiuo laikotarpiu buvo paslėpta viena silpnybė: priklausomybė nuo gamtinių išteklių. 1960 m. išteklių kainos šoktelėjo, o valstybė nesugebėjo tuo pasinaudoti ir orientavosi į trumpo laikotarpio planus ir prasidėjo krizė. Vidiniai konfliktai padidino krizės kainą ir Turkija 1980 m. pasitiko su infliacija didesne nei 100 proc. Kurdų regiono problemos buvo matomos tik per ekonominę prizmę- šis regionas buvo ekonomiškai silpniausias iš visų Turkijos regionų.[84] Iš surinktų faktų matoma, kad ekonominė padėtis kemalistinio identiteto laikotarpiu buvo gera, nepaisant krizės, ir kemalistai tuo galėjo pasinaudoti vykdydami karine jėga paremta politiką kurdų atžvilgiu, nes turėjo pakankamai resursų užtikrinti ją.

*4.1.5 Kurdų judėjimas*

Ankstyvuoju kemalizmo laikotarpiu kurdų judėjimas pirmiausia pasireiškė sukilimais. Jie vyko iš apačios ir buvo gerai organizuoti. Vėliau jis tapo idėjų kontrabanda tarp kaimyninių šalių, kuriose buvo apsigyvenę kurdai. Svarbiausias kurdų judėjimo pasireiškimas kemalizmo laikotarpiu buvo Kurdistano darbininkų partijos įkūrimas.

[83] Graham E. Fuller "Turkey's Strategic Model: Myths and Realities" The Washington Quarterly,27,2010, http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1162/016366004323090250 [žiūrėta 2016.05.08]

[84] Yüksel Görmez. Serkan Yiğit „The Economic and Financial Stability in Turkey:A Historical Perspective"<http://nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/90/seemhn/seemhn_conf/SEEMHN_15_Turska.pdf >[žiūrėta 2016.05.12]

1983-aisiais metais išleistas represinis kalbos įstatymas, įstatymas nr. 2932 padėjo kurdų tautai simboliu paversti kurdų kalbą. Tai taip pat padėjo *Kurmanji* dialektui iškilti kaip „oficialiai“ kurdų kalbai bei tapo pagrindiniu kurdų etno-nacionalizmo bruožu.[85] Kemalistų politika kurdų klausimu pasitelkiant kariuomenę davė pradžią PKK judėjimui, kuris kelia problemų iki šiol. Kuo labiau Turkijos vyriausybės politika rėmėsi karine jėga, tuo labiau radikalėjo ir kurdų judėjimas.

*4.1.6Užsienio šalių požiūrio į kurdus poveikis*

Po kurio laiko buvęs ministras pirmininkas pasakojo, kad Inönü jam sakė, jog „Atatürk‘as turėjo planų suteikti kurdams plačią vietinę autonomiją. Nepaisant to, kai britai siekiant suteikti spaudimo respublikai, skatino kurdus sukilti, Atatürk‘as apsigalvojo ir suteikė leidimą kariuomenei numalšinti kurdus‘‘[86]

Vykę kurdų sukilimai, paskatino Turkiją, Iraną ir Iraką pasirašyti Sadabad‘o sutartį 1937-aisiais ir Bagdado paktą 1955-aisiais metais, kuriose šios šalys sutarė kooperuotis kurdų klausimu. Šias sutartys galima laikyti kaip atsaku į 1940-aisis metais prasidėjusį kurdų judėjimą, kuris pasireiškė kaip idėjų kontrabanda tarp šalių, kuriose gyveno kurdai. Turkijos vidaus politikoje valdžia darė viską kas panaikintų bet kokias mintis apie savarankišką kurdiškąjį identitetą.1982-ųjų metų Konstitucijos 26 straipsnyje kurdų kalba naudojama „minčių išreiškimui ir platinimui“ buvo uždrausta.[87]

Ankara kaltino sovietus ir britus, kad jie inicijuoja žmonės, kad jie maištautų prieš vyriausybę. Rusai siekdami destabilizuoti Vidurio rytus dažnai pasirinkdavo kurdus tikslui pasiekti. 1970-aisiais kai kurie kurdų karininkai prisidėjo prie teroro, kurį rėmė Sovietų Sąjunga. 1980-aisiais sovietai stengėsi nuversti Turkiją skatinant kurdų kariuomenę. Tolimesnės SSRS veiklos padėjo kurdų karininkams formuoti sąjungas su ekstremistinėmis armėnų tremtinių grupėmis.[88] Toks užsienio šalių kišimasis nepagerino Turkijos politikos kurdų atžvilgiu, o dar labiau sustiprino Turkijos įsitikinimą, kad kurdai yra grėsmė saugumui ir šaliai ir dar labiau parėmė kemalistų elito nusistatymą, kad kurdus reikėtų turkifikuoti ir taip užtikrinti vieningą šalį ir tautą.

### *4.2.1 Islamiškasis identitetas*

*4.2.2 Elito /intelektualų nuomonė apie kurdus*

Islamiškasis identitetas suteikė erdvės Turkijos politikos pokyčiams kurdų klausimu, kadangi pagrindinė islamistų siekiamybė yra susijusi su poreikiu apsaugoti musulmonus, jų vertybes nuo

[85]Human Rights Watch, „IX. Restrictions on the Use of Kurdish Language“< https://www.hrw.org/reports/1999/turkey/turkey993-08.htm> [žiūrėta 2016.05.10]
[86]Heper *“The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation”,* 121
[87] Michael M. Gunter “Transnational Sources of Support for the Kurdish Insurgency in Turkey” Conflict Quarterly,11,1991 < https://journals.lib.unb.ca/index.php/JCS/article/view/14947/16016> [žiūrėta 2016.05.04]
[88] Heper *“The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation”,* 151-152

kemalistų suformuoto suvokimo, jog islamas ir musulmonai yra grėsmė. Islamiškojo identiteto įsivyravimu Turkijoje laikomi 2002-ieji, kai rinkimus laimėjo Teisingumo ir vystymosi partija (AKP), tačiau islamiškojo identiteto vyravimo pradžia prasideda kartu su Turgut Özal'o tapimu prezidentu 1989-aisiais. Jo liberalios reformos apėmė kemalistiškojo identiteto ir pasaulietinės valstybės padėties mažėjimą bei visuomenės pripažinimą islamo kaip būtino komponento Turkijos tapatybei. Priešingai negu Atatürk 1920-aisiais Özal pripažino, kad Turkijos populiacija yra iš skirtingų etninių grupių, bet tos etninės grupės sudaro vieną vieningą tautą. [89] Özal taip pat pripažino, kad visi Turkijos piliečiai turi turėti vienodas teises ir laisves. Jis pasiėmė terminą „turkas" kaip bendrą apibūdinimą, o ne kaip būdvardį.[90] 1991-aisiais metais jis sėkmingai spaudė vyriausybę, kad uždraustų įstatymą nr.2932 priimtą kemalistiniu laikotarpiu, kuris uždraudė vartoti bet kokią kitą kalbą, išskyrus turkų.[91]

1991-aisiais metais per tuometinio ministro pirmininko Süleyman Demirel vizitą Diyarbakire pažymėjo, kad kariuomenė turi veto teisę ir ja pasinaudoja kai kuriais klausimais. To paties vizito metu jis paskelbė, jog: „Atrodo, kad kariuomenė nusprendė pagerinti savo nuostatą kurdų klausimu. Tai yra sveikintinas dalykas."[92] Kariuomenės sprendimą pagerinti savo nuostatą kurdų klausimo aspektu, galima būtų vertinti kaip vieną iš svarbiausių kintamųjų lėmusių Turkijos politikos pokytį kurdų klausimu. Kariuomenė visada užėmė svarbią vietą Turkijos visuomenės gyvenime bei buvo arši kemalistiško identiteto gynėja. 1997-aisiais metais atliktoje apklausoje, kurioje buvo apklausti 2 000 turkų iš kurių 27 % atsakė, kad labiausiai jie pasitiki kariuomene, kartu su dar 13 % apklaustųjų, kurie sakė, kad pasitikėjimą kariuomene dar palaiko ir žiniasklaida.[93]

*4.2.3 Požiūris į islamą*

Kaip ir buvo minėta anksčiau, ismališkojo identiteto įsigalėjimo pradžia yra laikoma Turgut Özal'o tapimas prezidentu nuo 1989-ųjų iki 1993-ųjų metų. Jis suvokė islamą kaip stipriausio ryšio tarp Turkijos žmonių komponentą. Pagal jį buvo įmanoma įveikti etninius nesutarimus panaudojant islamą. Vieno iš jo vizitų pietryčio regione metu jis žmonės pakartojo Korano eilutę, kuri skelbė, kad „ Musulmonai turėtų laikytis kartu už Alacho virvės". [94] Tai visiškai skiriasi nuo kemalistiškojo identiteto vyravimo laikotarpio, kuriame islamas buvo nustumtas į antrą planą ir buvo kuriama pasaulietinė visuomenė.

[89] Sami Zubaida "Turkish Islam and National Identity"< http://www.merip.org/mer/mer199/turkish-islam-national-identity> [žiūrėta 2016.05.05]
[90] Heper "*The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation",*129
[91] Human Rights Watch „IX. RESTRICTIONS ON THE USE OF THE KURDISH LANGUAGE",< https://www.hrw.org/reports/1999/turkey/turkey993-08.htm> [žiūrėta 2016.05.10]
[92] Heper "*The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation" ,138*
[93] Uğur Akinci "National poll shows Turks place most trust in army" <http://www.hurriyetdailynews.com/national-poll-shows-turks-place-most-trust-in-army.aspx?pageID=438&n=national-poll-shows-turks-place-most-trust-in-army-1997-04-25> [žiūrėta 2015.05.05]
[94] Heper "*The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation",*125

Islamiškojo identiteto įsigalėjimo laikotarpiu vyriausybė didelį dėmesį kreipė į religinio mokymo išplėtimą valstybinėse mokyklose. Šiuo būdu buvo norima pasiekti vieno tikslo: „teisingo islamo“, kuris sumažintų įtampą tvyrančią tarp turkų ir etninių mažumų ir kuris skatintų brolystę bei meilę.[95]

AKP programa ir praktika nurodė, kad šios partijos prioritetai yra demokratijos ir islamo bendruomenės stiprinimas, skatinant islamiškumą. Ši partija skatino islamišką gyvenimo būdą ir vertybes. [96]

Kariuomenė turėjo susitaikyti su tuo, kad AKP buvo pirmoji musulmonų pasaulyje demokratiškai išrinkta islamistiška partija. Turkijoje matomas aiškus faktas, kad religija buvo per ilgai kontroliuojama. Ir tai yra vienintelis tikras Turkijos identiteto bruožas.[97] AKP pokyčius visuomenėje, kurie susiję su islamu pradėjo nuo noro pabaigti diskriminaciją prieš mokinius, kurie baigė islamiškąsias mokyklas ir dėl draudimo sumažinimo nešioti islamiškas sukneles bei moterims dėvėti skareles ant galvos.[98]Požiūrio į islamą posūkis sutampa su prasidėjusia demokratizacija Turkijoje. Šaliai besidarančiai vis labiau demokratiškesnei, atėjus į valdžią partijai, kuri pripažįsta islamiškąsias vertybes pasidaro lengviau pakeisti politiką kurdų atžvilgiu. Prie šito kintamojo įtakos Turkijos politikai etninės mažumos atžvilgiu prisidėjo ir užsienio šalių įtaka, apie kurią bus kalbama sekančiame skyrelyje.

*4.2.4 Ekonominė padėtis*

Blogiausias Turkijos ekonominis pasirodymas užfiksuotas 1990-tųjų laikotarpiu. Vidutinis augimas tesiekė 4 proc. Turkija patyrė didžiausią krizę. Į šią krizę įsikišo ir tarptautinis valiutos fondas: šalis 2 kartus pasirašė susitarimus su šia tarptautine organizacija, kad padėtų išspręsti krizę. Nuo 2000 m. daugelis bankų bankrutavo. Šiuo aprašytu laikotarpiu Turkija patyrė ne tik didžiausią ekonominę krizę, bet ir skaudžiausią finansinę krizę taip pat. Nuo 2002-ųjų prasidėjo gerai subalansuota (well-balanced) stabilizacijos programa. Ši programa buvo pradėta ne tik stabilizuoti krizę išgyvenusią ekonomiką, bet ir dėl Turkijos pasiryžimo tapti ES nare. Šios programos pritaikymas padėjo atstatyti Turkijos ekonomiką ir šis atstatymas stabiliai laikėsi kelis metus.[99]

---

[95] David Kushner “Self-Perception and Identity in Contemporary Turkey” Journal of Contemporary History,32,1997,< http://www.jstor.org/stable/261242?seq=12#page_scan_tab_contents> [žiūrėta 2016.05.05]

[96] Murat Somer “Moderate Islam and secularist opposition in Turkey: implications for the world, Muslims and secular democracy”, Third World Quarterly, 28,2007 http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01436590701604888 [žiūrėta 2016.05.13]

[97] Graham E. Fuller “Turkey's Strategic Model: Myths and Realities” The Washington Quarterly,27,2010, http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1162/016366004323090250 [žiūrėta 2016.05.08]

[98] Ömer Taşpınar “Turkey: The New Model?“http://www.brookings.edu/research/papers/2012/04/24-turkey-new-model-taspinar[žiūrėta 2016.05.13]

[99] Yüksel Görmez. Serkan Yiğit „The Economic and Financial Stability in Turkey:A Historical Perspective“<http://nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/90/seemhn/seemhn_conf/SEEMHN_15_Turska.pdf >[žiūrėta 2016.05.12]

Politinis stabilumas į valdžią atėjus AKP pasireiškė ir ekonomikoje. Infliacija nukrito žemiau 10 proc. 2002-2006 m. vidutinis ekonomikos augimas siekė 7,3 proc. Ekonomikos augimas privedė prie užsienio investicijų pritraukimo ir ES įsitraukimo į Turkijos reikalus. Tiesioginės užsienio investicijos Turkijoje išaugo nuo 1,14 bilijonų 2002 m. iki 20 bilijonų 2006 m.[100] Vykstant tokiam dideliui ekonomikos augimui, Turkija pamatė, kad siekti vakarietiškų vertybių verta ir dėl to, kad kitos šalys demokratines valstybes laiko stabilesnėmis ir labiau investuoja, kas gerai šalies ekonomikai. Kadangi vyko demokratizacija, o Turkija daug kritikos sulaukė dėl elgesio su kurdais, Turkija bandė gerinti savo politiką kurdų atžvilgiu išleisdama kelis naudingus teisės aktus šiai etninei mažumai. Šalys investuodamos rodė, kad vertina šį Turkijos pokytį,

*4.2.5 Kurdų judėjimas*

Kaip buvo rašyta anksčiau 2000-2004-ųjų periodas gali būti apibūdinamas kaip „aklavietė“ ir „rekonstrukcijos laikotarpiu“: PKK apmažino savo reikalavimus, nutraukė savo karines atakas. Esant tokioms sąlygoms buvo paprasčiau daryti permainas politikoje kurdų klausimu, kadangi nevykstant karinėms atakoms visuomenė palankiau žiūri į politikos atšilimą kurdų problemos atžvilgiu. Nuo 2002-ųjų , kai AKP atėjo į valdžią buvo surengti 3 vietiniai, 3 visuotiniai, 1 prezidento rinkimai ir 2 referendumai. Rinkimų kampanijos ir balsavimo vietos negrėsė galimybė būti užpultoms. Tuo laikotarpiu buvo sudarytos paliaubos arba ne priešiškumo (nonhostility) susitarimai. [101] Toks taikus kurdų judėjimas palengvino priimti palankius sprendimus kurdų klausimu, nes esant taikiam judėjimui nekilo visuomenės nepasitenkinimas.

*4.2.6Užsienio šalių požiūrio į kurdus poveikis*

SSRS žlugimas, kuris leido kitoms Turkijos etninėms grupėms tokioms kaip čečėnai, kurie atnaujino ryšius su savo giminaičiais buvusioj Sovietų Sąjungoj taip pat padėjo oficialiam mono-etniškumo doktrinos irimui.[102]

1987-aisiais balandžio 4-tą dieną Turkija pateikia prašymą ES pilnai narystei gauti. 1993-čiaisias prasideda derybos. 1999-aisiais Europos Taryba suteikia Turkijai kandidatės į ES statusą. 2004-aisiais vis dar derimasi. 2007-aisias metais Europos Komisija pristato Europos Tarybai „Reguliarią ataskaitą“ (Regular Report ), kurioje išreikštas susirūpinimas Turkijos priėmimo derybomis.[103] Šios kelios datos parodo Turkijos kelią siekiant narystės Europos Sąjungoje.

[100] Murat Somer “Moderate Islam and secularist opposition in Turkey: implications for the world, Muslims and secular democracy”, Third World Quarterly, 28,2007 http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01436590701604888 [žiūrėta 2016.05.13]

[101] Kadri Gursel “Erdogan’s war backfires“, http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/08/turkey-kurds-pkk-elections-erdogan-war-backfiring.html# [žiūrėta 2016.05.08]

[102] Human Rights Watch „IX. RESTRICTIONS ON THE USE OF THE KURDISH LANGUAGE”,< https://www.hrw.org/reports/1999/turkey/turkey993-08.htm> [žiūrėta 2016.05.10]

[103] Delegation of the European Union to Turkey “History” http://avrupa.info.tr/eu-and-turkey/history.html [žiūrėta 2016.05.05]

2002-aisiais prasideda konstitucinė reforma iš dalies vedama noro atitikti Kopenhagos kriterijus bei atsinaujinusio noro taikiam sprendimui su kurdais ir vyriausybės rolės suvokimo, kad jai reikia atnaujinti savo strateginę rolę regione. O norint to pasiekti buvo reikalinga susitvarkyti savo vidines problemas. Vyriausybė panaikino teisinius suvaržymus kurdų kalbai, panaikino valstybės saugumo teismus.[104]

Kurdų kultūrinių teisių suteikimas dažnai yra laikoma grėsme Turkijai. Europos Sąjungos pažadai ir narystės perspektyva padėjo saugumizuoti problemas su kuriomis susidūrė Turkija. Europos Sąjungos procesai performulavo vidaus struktūrą: šie procesai sumažino civilinę- karinę biurokratiją, tuo tarpu suteikdami didesnę galią politiniui elitui ir visuomeniniams veikėjams. Kai kurios reformos šioje sferoje atsispindėjo kaip galių balanso nacionalinėje saugumo taryboje pakeitimas: pavyzdžiui, kariuomenės atstovų iš aukštojo mokslo tarybos bei radijo ir televizijos tarybos pašalinimas. Šios institucinės reformos pakeitė struktūrą į politinio elito vis-a`-vis karine biurokratija. ES narystės procesas taip pat padidino pilietinės visuomenės patikimumą ir legitimumą: jos įgijo daugiau galių ir geriau apsirūpino demokratizacijos idėjų skleidimui.[105] Galima teigti, kad prasidėjus ES procesams, Turkija pradėjo dar labiau save suvokti kaip modernią ir vakarietišką šalį ir jos noras prisijungti prie Europos Sąjungos padidino šalies ryžtą perimti Europos Sąjungos propaguojamas vertybes: lygybę, demokratiją, žmogaus teises.
3 šalių ( Turkijos, Sirijos ir Irano) bendras susirūpinimas kurdų problema ir Sirijos bei Irano regioninių partnerių ieškojimas siekiant atremti JAV spaudimą, šiuo laikotarpiu taip pat darė įtaką Turkijos politikai kurdų atžvilgiu. Ypač Sirijoje buvo smarkiai jaučiama PKK veikla. 2004 metų gruodžio mėnesį tuometinis ministras pirmininkas Tayyip Erdoğan oficialiai apsilankė Sirijoje. Šį norėjimą pagerinti santykius su Sirija ir kartu išspręsti kurdų problemą taip pat lėmė Turkijos besitęsiančios derybos dėl stojimo į Europos Sąjungą.[106] Bendram problemų sprendimui įtakos galėjo padaryti ne tik derybos dėl narystės ES, bet ir pakitęs Turkijos suvokimas apie save. Turkija suvokė, kad turi puikius šansus tapti lydere Viduriniuose rytuose, jei tik rastų sprendimą savo problemoms su kurdais išspręsti.

Vėliau Europos Sąjungoje pradėjo skleistis idėjos apie „privilegijuotą partnerystę“- Turkija integruotųsi į ES saugumo ir ekonomines zonas, bet nebūtų integruota į institucinę sistemą: negalėtų balsuoti ir galiotų vizos rėžimas. Tokią „privilegijuotos partnerystės“ idėją Turkija palaikė

[104]Yilmaz Ensaroglu “Turkey’s Kurdish Question and the Peace Process” Insight Turkey,15,2013,http://file.insightturkey.com/Files/Pdf/20130415155719_15_2_2013_ensaroglu.pdf [žiūrėta 2016.05.14]
[105]Rabia Karakaya Polat “ The 2007 Parliamentary Elections inTurkey: Between Securitisation and Desecuritisation“, Parliamentary Affairs,62,2009, <https://pa.oxfordjournals.org/content/62/1/129.full.pdf+html> [žiūrėta 2016.05.02]
[106]Bülent Aras, Rabia Karakaya Polat „From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey’s Relations with Syria and Iran”, Security Dialogue,39,2008, < http://sdi.sagepub.com/content/39/5/495.full.pdf+html> [žiūrėta 2016.05.02]

įžeidimu ir 2009-aisiais ją atmetė. Vėliau ES leido pietinei Kipro daliai prisijungti prie Europos Sąjungos, kas sukėlė didelį nepasitikėjimą tarp Turkijos ir ES.[107]

### *4.3 Dabartinė Turkija*

Po 2009-aisiais ir 2012-aisiais metais vykusių nesėkmingai pasibaigusių taikos derybų su PKK, esant tarsi „užšaldytam" derybų procese su ES, kuris trunka jau kiek daugiau negu 10 metų, kaimyninėje šalyje siaučiant nekontroliuojamai teroristinei grupuotei isil Turkija ir vėl susiduria su klausimu kaip esant tokiai nestabiliai politinei situacijai rasti konsensusą kartu su kurdais. Anksčiau išskirti kintamieji bus nagrinėjami dabartinėje Turkijoje ir bus bandoma atsakyti į probleminį klausimą kaip identitetas gali paveikti turkų ir kurdų santykius ateityje.

#### *4.3.1Elito /intelektualų nuomonė apie kurdus*

Po nagrinėto islamiškojo identiteto laikotarpio, kai buvo priimti kurdams palankūs įstatymai, Turkijos vyriausybė žengė žingsnį atgal. 2013 metais Turkijos vyriausybė uždraudė raidžių q, x ir y rašymą, kurios yra tik kurdiškoje abecelėje, turkiškoje abėcėlėje tokios raidės neegzistuoja.[108]

1 128 Turkijos akademikai ir kiti idėją palaikantys pasaulinio lygio intelektualai pasirašė peticiją pavadinimu „Mes nenorime būti nusikaltimo bendrininkais". Turkijos vyriausybė peticijoje yra kaltinama griežtos rankos (heavy-handed) požiūrio pritaikymo principu ir skatina visas politines partijas susirinkti ir pradėti derėtis siekiant politinio ir taikaus konflikto išsprendimo. Erdoğan apie šią peticiją pasirašiusius akademikus atsiliepė kaip suklaidintus ir, kad tie „vadinamieji intelektualai" greičiausiai tėra propagandinis PKK ginklas. 2 Anatolijos profesoriai pasirašę peticiją buvo priversti per prievartą palikti savo darbo vietą. Buvo suorganizuota tarptautinė solidarumo organizacija „Literatūros asmenybių solidarumas", siekiant palaikyti akademikus, kurie pasirašė šią peticiją.[109]

Erdoğan prieš PKK panaudojo karines priemones ir pasinaudojo šia karine kampanija savo politinei naudai. Jis įtikinėjo savo rinkėjus, kad jis ir jo partija yra vieninteliai, kurie gali susitvarkyti su PKK keliama terorizmo grėsme, kuri staiga Turkijos visuomenei tapo svarbiausia problema, sprendžiant pagal 2015 metų lapkričio 1 dieną vykusius rinkimus. Žurnalistas bei akademikas Sezin Oney rašo, kad jaučiami augantys tarpusavio santykiai tarp PKK ir kariuomenės bei yra suformuota supra-politinė AKP- kariuomenės koalicija. Jų bendras priešas yra kurdų politika ir viso šito šūkis

[107] Leslie Keerthi Kumar S.M. „Examining AKP's Impact on Turkey's Domestic and Foreign Policy" , Contemporary Review of the Middle East,2,2014,< http://cme.sagepub.com/content/1/2/207.full.pdf+html> [žiūrėta 2016.05.14]
[108] Lauren Bohn „All Our Young People Have Gone to the Mountains",http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/08/turkey-kurds-pkk-syria/401624/ [žiūrėta 2016.05.05]
[109] Cengiz Candar „Is a witch hunt underway against Turkish intellectuals?",http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/01/turkey-witch-hunt-against-academics.html# [žiūrėta 2016.05.07]

skamba „Galinga valstybė, galinga tauta ir galinga kariuomenė“.[110] Toks glaudus kariuomenės ir politikos santykis buvo labiau būdingas kemalistinės tapatybės vyravimo laikotarpiu. Tokį suartėjimą būtų galima bandyti aiškinti ir per dabartinio prezidento norą įsteigti jo požiūriu „idealųjį prezidentalizmą“, kurį daugelis apžvalgininkų vadina tiesiog autoritariniu prezidentalizmu ir jo norą karinėmis priemonėmis bandyti išspręsti nesutarimus su PKK.[111] Kadangi, kaip ir buvo minėta anksčiau, kariuomenė laiko kurdus saugumo grėsme Turkijai, tai koks šių dviejų institucijų suartėjimas gali neigiamai atsiliepti iki 2013-ųjų metų Turkijos vykdomai palankiai politikai kurdų klausimu. Palanki politika šios etninės grupės klausimu suprantama kaip palankių teisės aktų priėmimas, apie kurį buvo aprašyta anksčiau.

Human Rights Watch savo 2014-ųjų ataskaitoje apie Turkiją rašo, kad teismų veikla tęsėsi kaltinant kurdų aktyvistus, žurnalistus, studentus tokiais kaltimais kaip „priklausymas karinei organizacijai“. Įrodymai prieš juos dažniausiai būna susiję su taikiomis politinėmis asociacijomis ir taikiais protestais.[112]

2015 metais prasidėjus taikos deryboms, PKK kartu su prezidentu jas nutraukė bijodami „Turkijos pavasario“. Jų baimė buvo pagrįsta partijos įsitraukimu į plačiai paplitusią korupciją, smurtine taikių procesų priespauda. Tai sukėlė riziką pralaimėti daugumą valdžioje lapkričio mėnesį įvykusiuose rinkimuose.[113]

Elito požiūris į kurdus, kaip buvo išsiaiškinta anksčiau, daro didelę įtaką Turkijos politikai kurdų problemos atžvilgiu. Dabartinė vyriausybė nesugeba rasti taikaus sprendimo su PKK, pasitelkia kemalistų metodus- karinį atsaką į kurdų keliamus neramumus. Tokie faktai, nepatvirtina darbo pradžioje išsikelto teiginio, kad dabartinė politika neveda prie santykių gerėjimo, nors identitetas ir pakito.

*4.3.2Požiūris į islamą*

2016 metų sausio 6 dieną, dabar jau buvęs ministras pirmininkas, Ahmet Davutoglu išleido direktyvą, kurioje viešojo sektoriaus darbuotojams penktadieniais leidžiama pasiimti laisvo laiko, kad jie galėtų pasimelsti.[114] Dar didesnis posūkis į islamo įsigalėjimą Turkijos vyriausybėje būtų

[110] Metin Gurcan “Is Turkey's military returning to politics?“ http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/10/turkey-military-is-not-willing-to-intervene-politics-for-now.html# [žiūrėta 2016.05.08]
[111] The Guardian „The Guardian view on Turkey: growing autocracy threatens a crucial country“, http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/may/31/guardian-view-turkey-recep-tayyip-erdogan [žiūrėta 2016.05.08]
[112] Human Rights Watch “World Report 2015: Turkey *Events of 2014“,* https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/turkey [žiūrėta 2016.05.09]
[113] Mehmet Ugur “Turkey’s Military Onslaught On The Kurds: Why Are Europe And The US Silent?”https://www.socialeurope.eu/2016/01/turkeys-military-onslaught-kurds-europe-us-silent/ [žiūrėta 2016.05.09]
[114] Tulay Cetingulec “Turkey issues new Friday prayer directive“,< http://www.almonitor.com/pulse/originals/2016/01/turkey-friday-prayer-criteria-for-schools.html> [žiūrėta 2016.05.07]

kalbos apie islamiškąją Konstituciją. Parlamento pirmininkas 2016 metų balandžio 26 dieną Ismail Kahraman iš AKP partijos pareiškė savo nuomonę, kad Turkija turi turėti religinę Konstituciją. Kalbėdamas Stambule jis sakė: „Mes esame musulmoniška šalis. To pasekoje, mes privalome turėti religinę Konstituciją." Sekančią dieną ministras pirmininkas Ahmet Davutoglu sakė, kad "Turkijos sekuliarus ir demokratinis charakteris nebuvo diskutuojamas." Tokie Parlamento pirmininko pareiškimai dar kartą parodė jautriausią Turkijos visuomenės nuomonių išsiskyrimą: sekuliarizmo versus islamizmo. Sekuliaristai sako, kad leidžia Turkijai įsitraukti į Vakarus ir tai yra nacionalinio identiteto kertinis akmuo.[115]

Lyginant su ankstesniu AKP valdymo laikotarpiu, AKP pasuko dar didesniu islamo įsigalėjimo keliu negu anksčiau. Ankstesnis valdymas buvo palankus tuo, kad buvo išlaikyta pusiausvyra tarp islamizmo ir sekuliarizmo, kas buvo naudinga Turkijos vyriausybei ir visuomenei bei nesukėlė didelės poliarizacijos. Dabartinėje Turkijoje AKP suka vis didesnės islamizacijos link, kas gali sukelti dar didesnę skirtį visuomenėje ir vyriausybėje.

*4.3.3 Ekonominė padėtis*

Remiantis Pasaulio banko duomenimis Turkija šiuo metu yra 17-ta pagal dydį pasaulio ekonomika. Nuo 2012 m. Turkijos augimas sumažėjo. 2013-2015 m. su rinkimais atėjęs netikrumas,geopolitinės aplinkybės, vyriausybės korupcijos skandalai sumažino pasitikėjimą ir susilpnino privačią paklausą. 2013 m. augimas buvo 4,2 proc., 2014 m. augimas krito iki 2,9 proc. Šiuo metu Turkijos vyriausybė daug investuoja skatindama ekonomikos augimą, kai tuo tarpu privatūs investuotojai nesijaučia labai optimistiškai. [116] Remiantis „The Economist" dabartinis prezidentas sutelkė galią savo rankose, bet didėjant smurtui ir didėjant poliarizacijai vis labiau ryškėja nestabilumas. Nepastovios užsienio kapitalo įplaukos daro įtaką liros kursui. Taip pat 2016 m. numatomas bendras vidaus produkto mažėjimas dėl vykstančių teroristinių atakų ir Rusijos sankcijų.[117] Po gegužės 5 dienos, kai ministras pirmininkas Ahmet Davutoglu atsistatydino iš savo pareigų, Stambulo akcijų birža per savaitę prarado 8 procentus savo vertės. Ekonomistas Tim Ash sake, kad "Turkija transformuojasi į Azijos stiliaus stipraus lyderio modelį ,kur sprendimai yra priimami prezidento ir mažos, rinkimuose neišrinktos konsultantų grupės[…] Šito rezultatas būtų silpnesnė politika. Neteisingai nukreipti politiniai sprendimai turės rimtų padarinių ilgo laikotarpio perspektyvoje." Prezidentas taip pat nori priimti prezidentinę sistemą, po ministro pirmininko

[115] BBC „Turkey Islam: PM issues secular pledge on new constitution" < http://www.bbc.com/news/world-europe-36149201> [žiūrėta 2016.05.05]
[116] The World Bank „Turkey Overview" ,http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview[žiūrėta 2016.05.13]
[117] The Economist "Turkey".< http://country.eiu.com/turkey> [žiūrėta 2016.05.14]

atsistatydinimo, jis taip pat laiko visą valdančiosios partijos AKP kontrolę.[118] Prastėjant ekonominei padėčiai, Turkijai gali būti sunku atkurti palankią politiką kurdų atžvilgiu.

*4.3.4Pokyčiai kurdų judėjime*

2015 metais lapkričio mėnesį buvo nušautas pro-kurdiškas advokatas Tahir Elci, kuris svarbus šiame kontekste, kaip žmogaus teisių aktyvistas, kuris pasisakė, kad PKK neturėtų būti laikoma teroristine organizaciją. Šis nužudymas sukėlė didelę visuomenės reakciją: mitingai vyko visoje šalyje. Vyriausybė kaltino PKK, nors oponentai sakė, kad nužudymas buvo suplanuotas Turkijos nacionalistų.[119] Toks ryškaus vieno iš dabartinių kurdų judėjimo lyderio nužudymas, neprisidėjo prie Turkijos vyriausybės ir kurdų santykių pagerinimo.

Iš pradžių esant taikiam politiniam klimatui pro-kurdiška žmonių partija pasiekė aukščiausią politinį pasiekimą per visą kurdų judėjimo istoriją. Kai tradiciškai Turkijoje parama kurdiškoms partijoms siekdavo 5-6 %, žmonių demokratinės partijos (HDP) lyderis Selahattin Demirtas surinko 9,8 % 2014-ųjų rugpjūčio mėnesį vykusiuose prezidento rinkimuose, o partija 2015-ųjų birželio mėnesį vykusiuose rinkimuose surinko 13% balsų. Vėliau, skubotai surengtuose rinkimuose lapkričio mėnesį, surinktų balsų procentas krito iki 10,7. Toks balsų nukritimo procentas aiškinimas per HDP nesugebėjimą išlaikyti atstumo nuo PKK ir po birželio mėnesio vykusių rinkimų atsinaujinusių Kurdistano darbininkų partijos atakų.[120] Toks HDP partijos buvimas valdžioje, prisideda prie prielaidų, kad Turkijos ir kurdų santykiai gali keistis į teigiamą pusę ateityje, jei HDP suras konsensusą kartu su AKP.

4.3.5 Užsienio šalių požiūrio į kurdus poveikis

Pirmomis dienomis kai Turkija pradėjo vykdyti savo bombardavimo kampanijas nukreiptas prieš PKK JAV nepasakė nieko kritiško ir simpatizavo Turkijos „savigynos teisei“ prieš „teroristinę organizaciją“ PKK. Vėliau 2015-aisiais metais rugpjūčio 5-tą dieną Jungtinės Amerikos Valstijų prezidentas B. Obama sakė: “Baltieji rūmai įspėjo Turkijos vyriausybę, kad kova prieš Isil ir Siriją turi būti “atsargiai apribota”, kad nepereitų į puolamąsias atakas prieš kurdų kovotojus. Jie buvo efektyvūs mūsų sąjungininkai kovojant prieš Isil. Bet Turkijos prezidentas bekompromisis( hard-line) nacionalistas laiko kurdus valstybės priešais.” Augant Baltųjų rūmų susirūpinimui Turkijos

[118] Kerim Karakya “After political shake-up, is Turkey heading for economic crisis?”<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/05/turkey-ambiguity-around-economy-creates-concern.html#ixzz48n4dS06n> [žiūrėta 2016.05.12]

[119] BBC “Pro-Kurdish lawyer Tahir Elci shot dead in Turkey“,< http://www.bbc.com/news/world-europe-34952954> [žiūrėta 2016.05.12]

[120] Galip Dalay „Turkey's Kurdish issue: From peace to low intensity-war“, < http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2015/12/turkey-kurdish-issue-peace-intensity-war-151221074921873.html> [žiūrėta 2016.05.09]

vykdomai operacijai prieš PKK AKP pirmą kartą per kelis mėnesius susiekė su HDP deputatais, kurie reguliariai lanko uždarytą PKK lyderį.[121]

Kani Xulam iš Amerikietiško kurdų informacijos tinkle sako, kad žmonių apsaugos sąjunga (YPG) Sirijoje kartu su PKK yra Vakarų sąjungininkai kovojant prieš isil. Nėra aišku ar JAV su kitomis NATO narėmis aktyviai skatina Turkijos atakas kurdų atžvilgiu ar tiesiog jas toleruoja. Xulam sako, kad Vašingtonas uždegė Turkijai "žalią spalvą" bombarduoti PKK mainais į tai, jog Turkija prižadėjo kovoti ir prieš isil.[122]2016 metų vasario 16-tą dieną daugiau negu šimtas Europos Parlamento narių pradėjo parašų rinkimo kampaniją, siekiančią pašalinti PKK iš Europos Sąjungos teroristinių grupuočių sąrašo.[123]

Turkija dėl isil veiklos ir jos sustabdymo jaučia didelį spaudimą iš Vakarų ir JAV. Kaip matoma, pasikeitusi situacija nukreipia dėmesį nuo Turkijos pasikeitusio elgesio su kurdais. Kadangi derybos su ES yra tarsi „įšalo" fazėje, Turkija nebegauna tiek spaudimo dar labiau eiti link demokratinės valstybės kelio ir surasti bendrą kalbą su kurdais. Keičiasi ir Europos Sąjungos požiūris į Turkiją: tą įrodo pradėta rinkimų parašų kampanija, kuria siekiama pašalinti PKK iš ES teroristinių grupuočių sąrašo.

[121]Cengiz Candar "Is Ankara headed toward all-out war with Turkey's Kurds?",< http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/08/turkey-united-states-kurds-pkk-peace-process.html> [žiūrėta 2016.05.09]
[122] Brendan O'Neill "The West is betraying the Kurds and allowing them to be massacred", < http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/turkey/11768581/The-West-is-betraying-the-Kurds-and-allowing-them-to-be-massacred.html> [žiūrėta 2016.05.09]
[123] Editorial Stuff in PKK„Over 100 EU MPs call to remove PKK from terrorist list",http://ekurd.net/eu-remove-pkk-terrorist-list-2016-02-16 [žiūrėta 2016.05.01]

**Išvados**

Tyrimu siekta išsiaiškinti kokie tapatybės aspektai nulėmė Turkijos pasikeitusią politiką kurdų atžvilgiu ir tapatybės pokyčių įtaką tolesniems santykiams. Tyrimo metu buvo išsiaiškintas Turkijos tapatybės dvilypumas, kintamieji, kurie lėmė tapatybės pokyčius bei pakitusio identiteto įtaką Turkijos santykiams su kurdams ateityje.

Darbo pradžioje buvo išsikelti 4 teiginiai:

1.Keičiantis kurdų judėjimui Turkija pokyčius identifikuoja kaip paskatą formuoti savo identitetą taip, kad rastų sprendimą su kurdais. Pasitvirtino. Kemalistiniu laikotarpiu Atatürkó Turkijoje kurdų judėjimas padarė įtakos vykdomai politikai. Tačiau tai buvo ne tik šio kintamojo įtaka. Tam daug įtakos padarė užsienio šalių kišimasis į Turkijos vidaus reikalus ir kurdų panaudojimas siekiant silpninti Turkiją. Tuo laikotarpiu Turkija save identifikavo kaip valstybę, kuri yra skriaudžiama didžiųjų valstybių ir tai dar labiau patvirtino kemalistų įsitikinimus, kad kurdai yra grėsmė. Vėliau atsiradus PKK kaip atsakui į kemalistų radikalų nacionalizmą Turkija tikrai nebuvo pasirengus keisti savo identiteto, kad priimtų palankius sprendimus kurdams. Islamiškuoju laikotarpiu PKK sušvelnėjo: nutraukė savo karines atakas, pati viduje persiorganizavo. Tai leido AKP lengviau pradėti taikos derybas su PKK. Tam įtakos padarė ne tik PKK pokyčiai, bet ir šalyje vykę demokratizacijos procesai, kuriuos įkvėpė derybos dėl narystės ES. Dėl šiuo metu vykstančių įvykių PKK kaltina Turkijos vyriausybę, kuri jų manymu, pati pirmoji nutraukė taikos derybas ir sakė, jog jeigu AKP nori karo ji ir gaus karą. Jei Turkija supras, kad PKK problemos neišspręsi karinėmis priemonėmis ir, kad tam reikia politinių priemonių ir jei pasinaudos islamu kaip vienijančiu veiksniu kurdų ir Turkijos santykiai gali pagerėti kai taip įvyko ankstyvuoju AKP valdymo laikotarpiu.

2.Esant gerai ekonominei padėčiai Turkijai buvo lengviau vykdyti savo politiką kurdų atžvilgiu. Pasitvirtino. Kemalistiniu identiteto laikotarpiu ir pirmuoju nagrinėjamu islamiškojo identiteto laikotarpiu ekonomika kilo arba buvo stabili. Kemalistiniu laikotarpiu kurdų problema buvo matoma tik per ekonominę prizmę. Kol ši problema buvo taip matoma, tuo lengviau buvo ją taip ir traktuoti, neskiriant dėmesio politiniam šios problemos sprendimo būdui. Esant pirmajam islamiškojo identiteto laikotarpiui ekonomika kilo, dėl pasikeitusio užsienio šalių požiūrio į Turkiją. Kadangi ekonomika kilo, Turkijai lengviau buvo eiti demokratizacijos keliu ir siekti geresnio santykio su kurdais, kas palaikytų demokratiškesnės šalies įvaizdį. Dabartinei ekonominei situacijai kai Turkijos ekonomikos augimas yra suletėjęs, visuomenė abejoja vyriausybės skaidrumu, Turkijos vyriausybei gali būti sunku vykdyti palankią politiką kurdų atžvilgiu ir rasti taikų sprendimą su PKK.

3.Dabartinė Erdoğan politika prisideda prie prielaidų, kad bus pasiektas pagerėjimas turkų politikoje. Nepasitvirtino. Erdoğan‘as žengia vis labiau link islamiškojo identiteto „primetimo“, kam visuomenė nėra pasiruošusi. Vykstant rinkimams, buvo girdimi komentarai, kad AKP specialiai sužlugdė taikos procesus su PKK, nes jų politinėj darbotvarkėj pirmuoju numeriu buvo įrašyta kova prieš PKK ir, kad jie išspręs problemas su šia organizacija. Birželio mėnesį laimėjus kurdiškai žmonių demokratinei partijai, Erdoğan‘as pajuto grėsmę. Tačiau po netikėtos birželio rinkimų baigties nutrūko ir taikos procesai su PKK. Dabartinis prezidentas palaiko vis glaudesnius santykius su kariuomene, o kadangi kariuomenė nuo kemalistiško identiteto vyravimo laiko kurdus saugumo grėsme Turkijai, tai koks šių dviejų institucijų suartėjimas gali neigiamai atsiliepti iki 2013-ųjų metų Turkijos vykdomai palankiai politikai kurdų klausimu. Prezidentas vis labiau formuoja autoritarinio valdymo įvaizdį, kas didina poliarizaciją visuomenėje bei vyriausybėje.

4.Besitęsianti sąveika tarp valstybių gali turėti įtakos besikeičiantiems valstybių identitetams. Teiginys pasitvirtino. Kemalistiniu laikotarpiu kai nebuvo tokių tvirtų organizacijų su kuriomis reikėtų derėtis dėl stojimo sąlygų. Vyko trumpalaikė sąveika, kuri didelės įtakos Turkijos identitetui neturėjo. Nebent iš tos pusės, kad užsienio šalių įsikišimas ir pasinaudojimas kurdais tik didino Turkijos baimę, kad kurdai trukdo Turkijai būti vieninga šalimi. Kai vyko intensyviausios derybos dėl stojimo į ES Turkija priėmė daugiausiai teisinių aktų, kurie buvo palankūs kurdams. Derybos dėl narystės Europos Sąjungoje patvirtino anksčiau išsikeltą teiginį. Turkija pradėjo save įsivaizduoti kaip vakarietišką šalį, kuriai reikia priimti vakarietiškas vertybes. Toks įsivaizdavimas padėjo lengviau priimti palankius teisės aktus. Dabar Europos Sąjungos spaudimui sumažėjus vėl matoma, kad Turkija pažeidinėja žmogaus teises ir nebeužtikrina tokių teisių kurdams, kurias užtikrino kai intensyviai vyko derybos.

Tyrimo ribotumas jaučiamas dėl tyrime pasirinktų šaltinių. Kadangi, daugiausiai buvo nagrinėjami kitų autorių tekstai, tai darbe gali būti jaučiamas šališkumo trūkumas. Ateityje turėtų būti padaryti tyrimai su giluminiais interviu analizuojantys Turkijos visuomenės suvokimą apie savo identitetą.

**LITERATŪROS SĄRAŠAS**


1. Ayoob M.“Political Islam: Image and reality”, World Policy Journal,21, 2004< http://www.jstor.org/stable/40210231?seq=1#page_scan_tab_contents> [
2. Aytürk I. “The Racist Critics of Atatürk and Kemalism, from the 1930s to the 1960s”, Journal of Contemporary History,46,2011, <http://jch.sagepub.com/content/46/2/308.full.pdf+html
3. Akkaya A.H and Jongerden J.“The Kurdistan Workers Party and the reinvention of democracy“ Kn. Cengiz Gunes, Welat Zeydanlioglu(sud) , „The Kurdish Question in Turkey“ New York: Routledge,2014,186-204
4. Akinci U. “National poll shows Turks place most trust in army“ < http://www.hurriyetdailynews.com/national-poll-shows-turks-place-most-trust-in-army.aspx?pageID=438&n=national-poll-shows-turks-place-most-trust-in-army-1997-04-25>
5. Aras B., Rabia Karakaya Polat K.R „From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey’s Relations with Syria and Iran”, Security Dialogue,39,2008, < http://sdi.sagepub.com/content/39/5/495.full.pdf+html>
6. Bülent A., Rabia Karakaya Polat „From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey’s Relations with Syria and Iran”, Security Dialogue,39,2008, < http://sdi.sagepub.com/content/39/5/495.full.pdf+html
7. Bacik G. ,Coskun B.Bezen The PKK Problem: Explaining Turkey's Failure to Develop a Political Solution, Studies in Conflict & Terrorism,3, 2011,<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1057610X.2011.545938>
8. BBC „Turkey Islam: PM issues secular pledge on new constitution“ < http://www.bbc.com/news/world-europe-36149201>
9. BBC “Pro-Kurdish lawyer Tahir Elci shot dead in Turkey“,< http://www.bbc.com/news/world-europe-34952954>
10. Bruinessen van M. “Kurds, Turks and the Alevi Revival in Turkey” , Middle East Report,200,1996
11. Bohn L. „All Our Young People Have Gone to the Mountains“,http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/08/turkey-kurds-pkk-syria/401624/
12. Bozarslan H. “ Kurds and the Turkish state”, History of Turkey, The Cambridge: Harvard University Press 2009,p.333-356

13. Bozdağlıoğlu Y. „Turkish Foreign Policy and Turkish Identity. A Constructivist approach“ London: Routlege,2003
14. Yücel Bozdaglioglu “Constructivism and Identity Formation: An Interactive Approach”, Uluslararas› Hukuk ve Politika,11,2007 , < http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/3abv06hKYpVj1fK71jEi4AP2g6ctBc.pdf>
15. Candar C. „Is a witch hunt underway against Turkish intellectuals?”,http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/01/turkey-witch-hunt-against-academics.html#
16. Candar C“Is Ankara headed toward all-out war with Turkey’s Kurds?”,< http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/08/turkey-united-states-kurds-pkk-peace-process.html>
17. Casier M., Jongerden J. , Walker N. “Fruitless Attempts? The Kurdish Initiative and Containment of the Kurdish Movement in Turkey“ , New Perspectives on Turkey , 44,2011 http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2F1872_F1E74A9170A7CE29FC7B20854CAE5A6B_journals__NPT_NPT44_S0896634600005951a.pdf&cover=Y&code=c28ea980aa2aaae66798fcc5c0bfb3b2#page=5&zoom=auto,-355,485
18. Cetingulec T.“Turkey issues new Friday prayer directive“,< http://www.almonitor.com/pulse/originals/2016/01/turkey-friday-prayer-criteria-for-schools.html>
19. Cetinsa G. „Rethinking nationalism and islam: some preliminary notes on the roots of „Turkish-Islamic Synthesis“ in modern Turkish political thought“,The Muslim World, 89,1999,< http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.1999.tb02753.x/pdf>
20. Cuma Çiçek “Elimination or Integration of Pro-Kurdish Politics: Limits of the AKP's Democratic Initiative” , Turkish Studies, 12, 2011,< http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683849.2011.563498>
21. Cuma Çiçek “Elimination or Integration of Pro-Kurdish Politics: Limits of the AKP's Democratic Initiative” , Turkish Studies, 12, 2011,< http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683849.2011.563498>
22. Çolak Y. ”Ottomanism vs. Kemalism: Collective Memory and Cultural Pluralism in 1990s Turkey“ Middle Eastern Studies, 42, 2006/4< http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00263200600642274
23. Dalay G. „Turkey's Kurdish issue: From peace to low intensity-war“, < http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2015/12/turkey-kurdish-issue-peace-intensity-war-151221074921873.html>

24. Democratic Progress Institute “Turkey’s Kurdish Conflict: An Assessment of the Current Process Democratic Progress Institute” (1-905592-81-7) . London: DPI,2013
25. Delegation of the European Union to Turkey “History” http://avrupa.info.tr/eu-and-turkey/history.html
26. Editorial Stuff in PKK„Over 100 EU MPs call to remove PKK from terrorist list“,http://ekurd.net/eu-remove-pkk-terrorist-list-2016-02-16
27. Ensaroglu Y.“Turkey’s Kurdish Question and the Peace Process” Insight Turkey,15,2013,http://file.insightturkey.com/Files/Pdf/20130415155719_15_2_2013_ensaroglu.pdf
28. Fuller E.G “Turkey's Strategic Model: Myths and Realities” The Washington Quarterly,27,2010, http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1162/016366004323090250
29. Göçek M.F „Through a Glass Darkly: Consequences of a Politicized Past in Contemporary Turkey” The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science May vol. 617 no. 1 ,2008.< http://ann.sagepub.com/content/617/1/88 >
30. Görmez Y, Yiğit S. „The Economic and Financial Stability in Turkey:A Historical Perspective“<http://nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/90/seemhn/seemhn_conf/SEEMHN_15_Turska.pdf >
31. Gülalp H.„Using Islam as Political Ideology“, Stambulas,2002. <http://cdy.sagepub.com/content/14/1/21.full.pdf+html>
32. Gunes C.“Volume 8/2: Kurdish Political Activism in Turkey: An Overview”,Singapore,2014 <https://mei.nus.edu.sg/index.php/web/publications_TMPL/volume-8-2-kurdish-political-activism-in-turkey-an-overview>
33. Göle, N. ‘Authoritarian Secularism and Islamist Politics: The Case of Turkey’,in A. Norton (ed.) Civil Society in the Middle East, 1994
34. Gunter M.M„ “Transnational Sources of Support for the Kurdish Insurgency in Turkey” Conflict Quarterly,11,1991 < https://journals.lib.unb.ca/index.php/JCS/article/view/14947/16016>
35. Gunter M.M„ The Kurdish Question in Perspective“, World Affairs,4,2004,< http://www.jstor.org/stable/20672696?seq=1#page_scan_tab_contents
36. Gunter M.M& M. Hakan Yavuz “Turkish Paradox: Progressive Islamists versus Reactionary Secularists“ Critique: Critical Middle Eastern Studies,16, 200 <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10669920701616633

,2007

37. Gurcan M.“Is Turkey's military returning to politics?“ http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/10/turkey-military-is-not-willing-to-intervene-politics-for-now.html#
38. Gursel K. “Erdogan’s war backfires“, http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/08/turkey-kurds-pkk-elections-erdogan-war-backfiring.html#
39. Heper M. “The State and Kurds in Turkey. The Question of Assimilation” New York: PALGRAVE MACMILLAN,2007
40. Hermann R. “Political Islam in Secular Turkey”, Islam and Christian–Muslim Relations, 14,2003 , <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09596410305266>
41. Houston C.„Islamism, castoriads and autonomy“ Thesis Eleven, 76, 2004, http://the.sagepub.com/content/76/1/49.full.pdf+html
42. Human Rights Watch “World Report 2015: Turkey *Events of 2014“,* https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/turkey
43. Human Rights Watch „IX. RESTRICTIONS ON THE USE OF THE KURDISH LANGUAGE”,< https://www.hrw.org/reports/1999/turkey/turkey993-08.htm>
44. Jakimavičiūtė V.,“Šiaurės šalių gynybos identitetai ir regioninis saugumas”, Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo Universitetas,2013
45. Jakniūnaitė D., Nekrašas E. ,Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistiškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė, Vilniaus Universitetas: Tarptautinių santykių ir politikos mokslų insitutas, 2010
46. Jenkins G. “Muslim Democrats in Turkey?” Survival,1 <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1093/survival/45.1.45.>
47. David Kushner “Self-Perception and Identity in Contemporary Turkey” Journal of Contemporary History,32,1997,< http://www.jstor.org/stable/261242?seq=12#page_scan_tab_contents>
48. Jonavičius L.“Struktūros ir persidengimas: teorija ir praktika” Politologija, 54, 2009/2. <www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/download/8410/6278,
49. Karakya K. “After political shake-up, is Turkey heading for economic crisis?”<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/05/turkey-ambiguity-around-economy-creates-concern.html#ixzz48n4dS06n>

50. Kumar S.M.L.K „Examining AKP's Impact on Turkey's Domestic and Foreign Policy“ , Contemporary Review of the Middle East,2,2014,< http://cme.sagepub.com/content/1/2/207.full.pdf+html>
51. Mango A. "Atatürk and the Kurds" Middle Eastern Studies,4,2006 < http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00263209908701284?journalCode=fmes20
52. Mellon James G."Islamism, Kemalism and the Future of Turkey" Totalitarian Movements and Political Religions, 7,2006, < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14690760500477810>
53. Onar N."Kemalists, Islamists, and Liberals: Shifting Patterns of Confrontation and Consensus,2002-06", Turkish Studies,8,2007, < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14683840701312252>
54. O'Neill B. "The West is betraying the Kurds and allowing them to be massacred", <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/turkey/11768581/The-West-is-betraying-the-Kurds-and-allowing-them-to-be-massacred.html
55. Özen H."Latent dynamics of movement formation: The Kurdish case in Turkey (1940s–1960s)" Current Sociology,1,2015 < http://csi.sagepub.com/content/63/1/57.abstract
56. Özcan K.Ali „The Vacillating PKK: Can it be Resurrected?" Middle Eastern Studies,1,2007, < http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00263200601079740>
57. Polat K.R" The 2007 Parliamentary Elections inTurkey: Between Securitisation and Desecuritisation", Parliamentary Affairs,62,2009, < https://pa.oxfordjournals.org/content/62/1/129.full.pdf+html>
58. Pranevičiūtė J.„Nacionalinės tapatybės formavimosi veiksniai NVS erdvėje: Baltarusijos ir Ukrainos atvejų analizė", daktaro disertacija, Vilniaus Universitetas,2009
59. Rouleau E. "Turkey: Beyond Atatürk", Foreign Policy,3,1996, < http://www.jstor.org/stable/1149203?seq=7#page_scan_tab_contents > [
60. Saatci M."Nation-states and ethnic boundaries: modern Turkish identity and Turkish-Kurdish Conflict", Nations and Nationalism, 8,2002 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1469-8219.00065/epdf >[žiūrėta 2016.05.14]
61. Seevan Saeed "The Kurdish National Movement in Turkey: From the PKK to the KCK", Daktaro disertacija, Exeter University,2014.

62. Samoškaitė E.„Europos Sąjungos- Turkijos debatai „kalbinių žaidimų“ perspektyvoje:žmogaus teisės“, magistro darbas, Vilniaus Universitetas,2008
63. Somer M. “Moderate Islam and secularist opposition in Turkey: implications for the world, Muslims and secular democracy”, Third World Quarterly, 28,2007 http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01436590701604888
64. Statkus N., Paulauskas K. “Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?” Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008
65. Talukdar I. “Turkey: Presidential Elections, 2014“ Contemporary Review of the Middle East ,4,2014 < http://cme.sagepub.com/content/2/4/339.full.pdf>
66. Tamošiūnaitė-Uzun L.“ Kurdų tautinės mažumos Turkijos respublikoje (2003-2012m.) analizė” ,Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio Universitetas,2013
67. The Economist “Turkey”, http://country.eiu.com/turkey
68. Ömer Taşpınar “Turkey: The New Model?“<http://www.brookings.edu/research/papers/2012/04/24-turkey-new-model-taspinar>
69. The World Bank „Turkey Overview“ ,<http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>
70. Ugur M.“Turkey’s Military Onslaught On The Kurds: Why Are Europe And The US Silent?”https://www.socialeurope.eu/2016/01/turkeys-military-onslaught-kurds-europe-us-silent/
71. Wendt A. „Anarchy is what states make of it: The Social Construction of Power Politics“. International Organization, Vol. 46, No. 2, Spring, 1992, 398.
72. Wendt A., Tarptautinės politikos socialinė teorija, Vilnius: Eugrimas, 27
73. Wendt A. , Anarchy Is What the States Make of It. International Organization Vol. 46 ,No.2 ,Spring,1992
74. Yavuz Hakan M. ,Islamic Political Identity in Turkey, New York: Oxford University Press,2003
75. Yavuz Hakan M. „Five stages of the construction of Kurdish nationalism in Turkey“,Nationalism and Ethnic Politics, 3,2001
76. Yeğen M., „The Kurdish Question in Turkish State Discourse“. Journal of Contemporary History, Vol. 34, No. 4, 1999.
77. Yin K.R, Case Study Research: Design and Methods. Second Edition. Thousand Oaks : SAGE Publication,1994,1.

78. Yildiz K., The Kurds in Turkey: EU accession and human rights ,London:Pluto Press:,2005
79. Zehfuss M.“ Constructivisms in International Relations: Wendt, Onuf and Kratochwil”,kn K.M.Fierke ir K.E Jorgensen (sud), Constructing International Relations: the Next Generation”, New York: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data,2001,5.
80. Welat Zeydanlıoglu “The White Turkish Man’s Burden”: Orientalism, Kemalism and the Kurds in Turkey” Kn. Guido Rings and Anne Ife (sud), Neo-colonial Mentalities in Contemporary Europe? Language and Discourse in the Construction of Identities, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2008
81. Zeydanlıoğlu W. “The White Turkish Man’s Burden”: Orientalism, Kemalism and the Kurds in Turkey “, Kn. Guido Rings and Anne Ife (sud), Neo-colonial Mentalities in Contemporary Europe? Language and Discourse in the Construction of Identities, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2008, pp.155-174.
82. Zubaida S.“Turkish Islam and National Identity“< http://www.merip.org/mer/mer199/turkish-islam-national-identity>

***Summary***

After collapse of Ottoman Empire Turkish elite has started to shape new identity of Turkey. In this new view there was no place for other races. This view has started a major problems im Turkey. One of them is Kurdish problem. This problem is proceeding until now. Elite view of Kurds make Kurdish movement (PKK) more radical. It has been an improvement in relationship between Turkish government and Kurds when AKP came to power and have started reforms. But now situation is not that good as it was before.

The main problem of this article is that identity has changed but concensus has still not founded. The aim of this artice is to find out which identity aspects determined Turkish changed policy towards Kurds and changed identity influence in further relationships. The main question of this article is: how the change in Turkish identity could lead to better future relationship between government of Turkey and the Kurds? The method who was used in research is comparative analysis.

The research has shown that all variables has an influence on Turkish policy towards Kurds. The most significant variables are attitude of political and military elite and foreign countries influence on Turkey. The changed identity has influence on Turkish policy towards Kurds when Turkey was in negatiations with European Union. Now Erdoğan is changing identity and policy and he is making policy more islamic and more authoritarian what has made difficulties for AKP make consensus with Kurds.

The research of this article could be expand with data and interview with Turkish society and the get their opinion about Turkey identity and how they feel about it.